

BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN DEMOKRASİ İÇERİSİNDE KULLANIMI VE DİJİTAL DEMOKRASİYE GEÇİŞ

Mehmet Ali ZENGİN*

ÖZET

Demokrasi çok derin boyutları olan büyük bir serüvendir ve bu yüzyılda da demokrasi kendi rotası boyunca ilerlemeye devam etmektedir. Ancak her serüven gibi demokrasi de modern çağın etkisi altında kendisini yenilemeye ihtiyaç duymaktadır. Bugün demokrasi kavramını yeni yaşam koşullarına göre tekrar ele alıyoruz. Bu noktada internetin demokrasinin tekrar tanımlanmasında büyük bir rolü olduğunu söyleyebiliriz. Eğer bu çağda teknolojik gelişmelere kapıları kapatmak imkânsız ise dijital dünya algısı içerisinde demokrasiyi yeniden tanımlamak gerekecektir. Diğer yandan bilindiği üzere siyasi katılım demokrasi içerisinde önemli bir role sahiptir. Ancak siyasi katılımın önünde engelli olma, yaşlılık ya da mesafe gibi pek çok zorluk ya da engel bulunmaktadır. Dahası bilgi eksikliği dahi siyasi katılım önünde ciddi bir engel olarak görülebilir. Bu noktada dijital demokrasi engelli olma, yaşlılık ya da mesafe gibi tüm engellerin kaldırılması ve siyasi katılım oranlarının artırılmasını önermektedir. Bununla birlikte güvenliğin sağlanması gibi ciddi sorunlar karşısında dijital imkânların kullanılması kolay olmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Siyasi Katılım, İnternet, Seçim, Siyasi Haklar.

USING OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN DEMOCRACY AND TRANSITION OF DIGITAL DEMOCRACY

ABSTRACT

Democracy is a big adventure which has deep dimensions and in this century, democracy proceeds to go through its route. However, it needs to innovate itself under the effect of modern era, like in every adventure. Today, we reconsider democracy conception in the light of new life conditions. In this point, it can be said that internet is a huge role on redefinition of democracy. If it is impossible to close doors against technological developments in this era, redefinition of democracy will be necessity in the context of digital world. On the other hand, as we know political participation has a key role in the democracy. However, there are many difficulties or obstacles to

---

* Yrd. Doç. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı. mazengin@ybu.edu.tr .

participate political process, like disabling, agedness or distance. Furthermore, even lack of information can be seen a serious barrier in front of the political participation. In this point, dijital democracy offers to take all drawbacks such as disabling, agedness or distance and to augment political participation rates. Nevertheless, it will not be easy to practise dijital facilities against severe challenges like providing security.

Keywords: *Democracy, Political Participation, Internet, Election, Political Rights.*

GİRİŞ

Elektronik imkânların kullanılması modern demokrasinin en büyük iki problemi ile mücadele etmektedir. Bu problemlerden ilki bilgi sahibi vatandaşların giderek azalması, ikincisi ise siyasi katılım seviyesindeki düşüştür. Telekomünikasyonun yardımıyla vatandaşların temsili ile belli büyük siyasi konularda bağlantı kurulabilmekte ve bu durum kamuda bir ilgi uyandırmaktadır.¹ Bilgi iletişim teknolojilerinin (BİT) günlük hayatımıza girişi ve gündelik yaşantımızda giderek artan bir oranda yer kaplaması bunların siyasi faaliyetler için kullanımı bakımından da önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu noktada özellikle internetin siyasi yaşamda kullanımı demokrasi teorileri bakımından yeni açılımları gündeme getirmektedir. Buna göre faturalarını internette ödeyen, iş başvurularını internette yapan, randevularını internette alan ya da davalarını internette takip edebilen seçmenler siyasi faaliyetleri de internette takip edebilmekte ve istedikleri takdirde bu faaliyetlere de bizzat katılabilmektedirler. Şüphesiz internet kullanımında yaşanan bu artışın ortaya çıkmasında kullanım maliyetinin düşmesinin yanı sıra gündelik hayatta bireylere sağladığı kolaylıklarda ciddi bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki internet teknolojisi ile artık toplumun genelini ilgilendiren önemli siyasi kararların alınmasında bireylerin bu karar sürecine katılımı hem kolay hale gelmekte hem de katılım oranlarında artış sağlanabilmektedir. Bununla birlikte bu kolaylıklar beraberinde olumsuz bazı sonuçları da ortaya çıkartmaktadır. Buna göre dijital demokrasi uygulamaları olarak adlandırabileceğimiz uygulamalar bakımından en önemli sorun güvenliğin sağlanması sorunudur. Yani seçmenlerin ya da oy kullanan bireylerin iradelerinin doğru ve olduğu gibi karar sürecine yansıtılması teknolojik imkânların güvenilirliğinin garanti altına alınmış olmasına bağlıdır. Ancak

---

¹ DAHL, Robert, *Democracy and Its Critics*, 1989, s. 338-341.

konuya dair teknolojik uygulamaların güvenli bir zemine oturtulmadığı ve teknik olarak bazı sıkıntıların ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre özellikle de ABD'deki elektronik seçimlerde sistemde yaşanan sıkıntılar seçim sonuçları üzerinde uzun ve şiddetli tartışmalara neden olmuştur. Bu nedenle dijital demokrasi kavramını sistematik bir halde ele alıp tartışmak öncelikle uygulamaların güvenilirliğine dair sorunların giderilmesine bağlıdır. Bununla birlikte dijital demokrasi yaklaşımının sistemli bir teori haline gelebilmesi için zamana ihtiyaç vardır. Zira teknolojik gelişmelerde yaşanan hızlı ilerleme hayatın her alanında olduğu gibi demokratik uygulamalar ve özellikle de siyasi hayata nüfuz ettikçe dijital demokrasi teorisi daha fazla konuşulur hale gelecek ve sistem üzerinde yeni açılımlar yaşanacaktır. Bununla birlikte BİT'nin demokrasi içerisinde kullanımının yasama ve yürütme bakımından ortaya çıkartacağı etkiler de değinilmesi gereken diğer bir konu başlığıdır. Buna göre parlamento çalışmalarına halkın katılımı veya parlamenterlerin yasama faaliyetlerine seçim bölgelerinden katılabilmeleri teknolojik imkânlar sayesinde mümkün kılınabilir. Bu konuda dünyada bazı uygulamaların veya çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Öte yandan dijital demokrasi uygulamalarının yenilik doğurucu etkisini siyasi parti faaliyetleri bakımından da görebilmek mümkündür. Buna göre siyasi partilerin seçmenlere yönelik çalışmaları bu kapsamda seçim kampanyalarının internet üzerinden yürütülmesi daha geniş kitlelere ulaşılmasına imkân vermektedir. Ancak bu konuda atılan adımların kontrollü bir şekilde atılması gerekmektedir. Buna göre siyasi partilerin internet gibi teknolojileri kullanmaları bir müddet sonra siyasi partilerin mevcudiyetlerini dahi tartışılır hale getirebilecektir. Örneğin aşağıda ilgili başlıkta değinileceği üzere sadece internet üzerinden faaliyetlerini yürüten siyasi partiler somut olarak bir teşkilat yapılanmasına gitmeden de aktif bir şekilde siyasi alanda faaliyet gösterebilmektedir. Elektronik seçimlerin uygulandığı ülkeler bakımından bu tür internet partilerinin gelişimi ve yaygınlaşması olumlu etkiler meydana getirmektedir. Zira aşağıda örnek olarak incelenen ülkelerde teknolojinin kullanımının yaygınlığı ve insanların bunlara hızlı adaptasyonu bu tür uygulamaların demokrasi içerisinde kullanımını kolay hale getirmektedir. Ancak burada uygulamaların çeşitliliği ve boyutları bakımından aşağıda görüleceği üzere ülkeler arasında bazı farklılıklar bulunabilmektedir. Örneğin Estonya'da elektronik seçimlerin başarıyla uygulanabilmesinin altında toplumun teknolojiyi kullanmadaki başarısı bulunmaktadır. Bununla birlikte ABD'de ise elektronik seçimlerde yaşanan sıkıntıların kaynağı toplumun teknolojiyi kullanma durumundan öte sistemdeki zafiyetlerin giderilememiş olması bulunmaktadır. Çalışmada ele

alınan konular kısaca farklı ülkelerde demokratik uygulamalarda kullanılan teknolojik imkânların getirdiği yenilikler, sorunlar ve çözüm yolları şeklinde özetlenebilir. Bu bakımdan ülkeler arasında genel olarak demokrasiye ve yeni bir anlayış olarak dijital demokrasiye yaklaşımların farklı olduğu, bunda da toplumların teknolojiyi kullanma biçimi ve kültürel farklılıkların etkili olduğu görülmektedir. Örneğin Almanya'nın demokrasi içerisinde BİT'nin kullanımı noktasında sergilediği tutum diğer bazı ülkelere göre daha temkinlidir. Buna göre tarihsel deneyimlerin bu tutumun belirlenmesinde etkili olduğu da söylenebilir.

1.Dijital Demokrasi

1.1.Dijital Demokrasi Teorisi

Dijital demokrasi² hakkında farklı tanımlar bulunmakla birlikte dijital demokrasiyi geniş bir şekilde vatandaşların katılımını artırmak ve genişletmek için yeni bilgi iletişim teknolojilerinin demokratik süreçlerde kullanılması olarak tanımlayabiliriz. Bu kapsamda gerçekleşen girişimleri çeşitli kategorilere ayırmak mümkündür. İlk ayırıma göre girişimler tek ve çift yönlü olarak sınıflandırılmaktadır. Tek yönlü usulde idarenin vatandaşlarına yönelik olarak bilgi paylaşımı söz konusu olmaktadır.³ Çift yönlü usulde ise kamunun görüşünün belirlenmesine yönelik seçimler söz konusu olmaktadır. İkinci sınıflandırmaya göre tavandan tabana gerçekleşen girişimler idare ya da yerel otoritelerin maliyetlerini düşürmek, şeffaflığı ve etkinliği arttırmak amaçlarıyla başlatılmaktadır. Diğer usul ise tabandan tavana doğru vatandaşlar tarafından başlatılır⁴ ve şeffaflık, hesap verebilirlik ya da maslahata uygunluğu arttırmak amaçlarını taşımaktadır.⁵ Bununla birlikte bilişim teknolojilerindeki

---

² Bu noktada e demokrasi ve dijital demokrasi kavramlarının aynı anlama geldiğini ancak çalışma için dijital demokrasi kavramının tercih edildiğini belirtmemiz gerekmektedir.

³ Bu duruma örnek olarak www.parliamentlive.tv adresi verilebilir. Bu adres İngiliz Parlamentosu'nun her iki kanadında yer alan komite toplantıları ve tartışmalar da dâhil olmak üzere parlamentonun işleyiş süreciyle ilgili olarak canlı yayın görüntüleri ve arşiv dosyalarını içermektedir. Bununla birlikte site Parlamento'nun nasıl çalıştığına dair açıklayıcı eğitim videolarının yanı sıra verilen tekliflerle ilgili linkleri de içermektedir. E-democracy, Parliamentary Office of Science and Technology, Postnote, Number 321, January, 2009, s.1 (E-democracy)

⁴ Başbakanın uygun göreceği konularda web adresi üzerinden (www.petitions.number10.gov.uk) konuyu vatandaşların oyuna sunma imkânının bulunması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bu noktada İngiltere'de bu yolla yapılan oylamaların en popüler olanı otoyol ücretleri ile ilgili yapılan oylamadır ve bu oylamada neticesinde yöneltilen talepler için toplanan imza sayısı 1,8 milyonu geçmiştir. E-democracy, s.1.

⁵ E-democracy, 2009, s.1.

hızlı gelişim ve bunun siyasi uygulamaları; (Noktalı virgül olabilir) demokrasi teorisini dijital demokrasinin sorunları ve yararları noktasında kapsamlı bir tartışmanın içine sokacak şekilde dönüşüme uğratmıştır.⁶ Kablolu televizyon ile başlayan dijital demokrasi tartışmaları 1990 yıllarda internetin kullanılmasıyla tekrar gündeme gelmiştir.⁷ Öte yandan bilgisayar teknolojisi başlı başına demokrasinin daha iyi ya da daha kötü çalışmasını sağlayacak bir güç değildir. Bununla birlikte bilgisayar teknolojileri mevcut siyasi kurumları çalıştıran diğer siyasi etkenleri güçlendirici bir özelliğe sahiptir. Bilgisayar teknolojileri toplumun eğilimlerini artıran bir etkiye sahip olduğu için dijital demokrasi kavramı bakımından siyasi sistemdeki mevcut ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal eğilimlerinde dikkate alınması gerekir.⁸ Buna göre online veya offline siyasi iletişimde dijital demokrasinin kullanılması bakımından bir fark olmaksızın dijital demokrasiyi demokrasinin takibi ve hayata geçirilmesi şeklinde ifade edebiliriz. Bu noktada online ve offline ayrımı yapmak bir gerekliliktir. Çünkü siyasi aktiviteler sadece internet üzerinde gerçekleşmemektedir, dijital medyanın desteğiyle fiziksel toplantılar da siyasi aktiviteler kapsamındadır.⁹

Bununla birlikte yarışmacı, plebisitçi, katılımcı ya da çoğulcu demokrasi gibi normatif demokrasi modellerinin de dijital demokrasi bakımından oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada değişik ülkelerde siyasi kurumların ve kültürel eğilimlerin dijital demokrasi bakımından farklı özellikleri ortaya çıkmaktadır.¹⁰ Örneğin plebisitçi demokraside doğrudan demokrasi referans alındığı için referandum ve plebisit gibi araçlar sıklıkla kullanılmaktadır. İşte bu noktada internet üzerinden yapılacak referandum ya da oylama online ortamda tartışma imkanını sağlamaktadır.¹¹ Yine çoğulcu demokrasi

⁶ HAGEN, Martin, Digital Democracy and Political Systems, (edit): HACKER, Kenneth, DIJK, Jan van, Digital Democracy: Issues of Theory and Practice, Clifornia, 2000, s. 54.

⁷ HAGEN, s. 55.

⁸ HAGEN, s. 56.

⁹ DIJK, Jan, A.G.M. van, Digital Democracy: Vision and Reality, s.1. (http://www.utwente.nl/gw/vandijk/research/itv/itv_plaatje/Digital%20Democracy-%20Vision%20and%20Reality.pdf, erişim 15 Aralık 2013.)

¹⁰ HAGEN, s. 56.

¹¹ DIJK, s.4. Bu noktada elektronik oylamaya ilişkin olarak pratiğe ilişkin delillerin üniversite seçimleri ya da 2. derece yerel seçimler gibi sınırlı bir uygulama alanına dayandığı dile getirilmektedir. BOCHSLER, Daniel, Can Internet voting increase political participation? Remote electronic voting and turnout in the Estonian 2007 parliamentary elections, Internet and Voting, Conference Paper, Fiesole, 3-4 June 2010, s.2. (www.eui.eu/Projects/EUDO-PublicOpinion/Documents/bochslere-voteeui2010.pdf, erişim 10 Kasım 2013)

bakımından demokrasi sadece çoğunluğun iradesinden ibaret değildir. Buna göre sosyal ve siyasi alan ile medyada çoğulculuğun bulunması farklı bir öneme sahiptir. Bu yaklaşım doğrudan ve temsili demokrasinin karışımını ifade eder. Çünkü temsil sadece siyasiler değil sosyal organizasyonlar tarafından da icra edilmektedir. Bu nedenle dijital demokrasi online tartışmalar yolu ile çoğulculuğa imkan tanımaktadır.¹² Katılımcı demokrasiye ise siyasetin sosyalizasyonu ve vatandaşların aktif olmaya teşvik edilmesi anlayışı hâkimdir. Buna göre kamuda yaşanan tartışmalar, kamuoyunun eğitimi ve siyasi katılım bakımından dijital demokrasinin araçları geniş imkânlar sunmaktadır.¹³ Demokrasinin bu yeni formu temsili demokrasinin zayıf yönlerini daha güçlü hale getirecektir. Ancak bu noktada siber dünyanın medenileşmesi gerektiğine inanılmaktadır. Zira ancak bu sayede ABD halkının kurucu babalara dayanan kültürel izlerini takip edebileceğine inanılmaktadır.¹⁴ Farklı bir açıdan konuya bakıldığında dijital demokrasi bakımından yaşanan tartışmalar özellikle bilgi edinme hakkı ya da bilgiye erişim bakımından ele alınmaktadır. Buna göre bilgi edinme siyasi katılımın ön şartlarından birisidir.¹⁵ Bu nedenle de dijital teknolojinin kullanımı bilgilenmeyi ve siyasete katılımı, ayrıca da katılanların niteliğini arttırmaktadır.

1.2.Karşılaştırmalı Hukukta Dijital Demokrasi Algısı

Dijital demokrasi algısı ülkelerin demokrasi anlayışları ve tarihsel süreç içerisinde benimsedikleri yaklaşımlar bakımından farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin, ABD’de gelişen dijital demokrasi kavramı güçlü partilerin BİT’ne ulaşımı bakımından ortaya çıkabilecek problemleri

¹² DIJK, s.4-5. Aynı şekilde dijital demokrasi uygulamaları özellikle elektronik oylama sayesinde seçmen tercihlerinin kalitesi de artmaktadır. Buna göre elektronik seçimlerde seçmen ilk olarak ön tercihte bulunmakta daha sonra önüne gelen elektronik oy pusulasında tekrar tercihini onaylamak suretiyle iradesini yansıtmaktadır. Bu durumda da seçmen tercihinin klasik kâğıt pusulalara göre daha iyi bir şekilde yansımaya imkân tanınmaktadır. Çünkü kâğıt pusulalarda verilen oy doğru bir iradenin doğru bir şekilde yansımaya temsil edilebilir. GERLACH, Jan, GASSER, Urs, Three Case Studies from Switzerland: E-Voting, Berkman Center Research Publication, 2009, s.12.

¹³ DIJK, s.5. Bununla birlikte mevcut sistemlerde siyasi katılımın genel olarak sosyoekonomik seviyesi yüksek olanlar tarafından sağlandığı ifade edilmektedir. BEST, Samuel J. KRUEGER, Brian S. Analyzing the Representativeness of Internet Political Participation, Political Behavior. Vol. 27, No. 2, 2005, s.185. Bu bakımdan dijital demokrasi uygulamalarının kullanımı sosyoekonomik seviye ile de bağlantılıdır. Böyle bir durumda da özellikle az gelişmiş ülkeler bakımından bu tür uygulamaların gerçekleştirilmesi güçtür. Kaldı ki klasik demokrasi uygulamaları bakımından daha tam olarak olgunlaşmamış bu ülkelerin dijital demokrasi uygulamalarına geçebilmeleri mümkün görünmemektedir.

¹⁴ HAGEN, s. 59.

¹⁵ HAGEN, s. 61.

hesaba katmamaktadır. Amerika'daki dijital demokrasi algısına göre, ki bu dünya genelindeki algıyı yansıtmaktadır, BİT'nin gücü pozitif bir güç olarak menfaat gruplarının organize edilmesine yardımcı olmaktadır.¹⁶ Öte yandan başkanlık sisteminin uygulandığı ve yarışmacı demokrasinin ön plana çıktığı ülkede sistem yarışma esasına dayandığı için dijital medya bilgi edinme ve seçim kampanyaları bakımından önemli bir yere sahiptir.¹⁷ Bununla birlikte siyasi sistemin teknolojik olarak tamiri görüşüne inanılan bir kültürde¹⁸ yani ABD'de BİT olumlu karşılanmıştır. Buna göre ABD'de kamusal yayın sistemi (public broadcasting system) olmaması karşısında temsilcilerle seçmenler arasında doğrudan bir iletişim kurulacak olmasına önemle yaklaşılmaktadır.¹⁹

İngiltere'de ise konuya yaklaşım açısından farklılıklar bulunabilmekle birlikte Usul Komisyonu²⁰ tarafından önerilen elektronik yarışma sistemlerinin dijital demokrasiye olan ilgiyi arttırdığı dile getirilmektedir. Bu noktada özellikle internet kullanımının, sosyal ağlar gibi internet temelli uygulamaların popüleritesinin artışı ve dijital buluşma ortamlarına yönelim

¹⁶ HAGEN, s. 66.

¹⁷ DIJK, s.4. Bu noktada ABD dijital demokrasi uygulamalarının ilk kez uygulandığı ülkelerden birisidir. Buna göre 1994 yılında hazırlanan Minnesota Elektronik Demokrasi projesi ile e-posta kullanılmak suretiyle dijital ortamda seçim kampanyaları boyunca bir tartışma zemini oluşturulmuştur. Yine aynı proje ile internet vasıtasıyla adaylar hakkında bilgiye ulaşıldığı gibi adaylardan gelen bilgilere de erişim mümkün kılınmıştır. Bu platformlar hem Minnesota Valisi'nin seçiminde hem de Senato üyelerinin seçiminde kullanılmıştır. Söz konusu platformdaki görüşler herkesin erişimine açıktır. History of the Minnesota Electronic Democracy Project (www.isoc.org/inet96/proceedings/e9/e9_1.htm, erişim 25 Kasım 2013) Ancak dijital demokrasi projesinin seçmenler üzerindeki etkileri konusunda yapılan çalışmalarda seçmen tercihlerini etkileyecek köklü bir etki meydana gelmediği görülmektedir. Buna göre katılımcıların sadece %2'si tercihlerinde değişiklik olduğunu beyan etmişlerdir. Minnesota e-Democracy Survey, (www.e-democracy.org/research/edemsurvey2002-jakobjensen.pdf, erişim 25 Kasım 2013) Yine İngiltere'de elektronik seçimlerin seçimlere katılımı yükseltmediği ifade edilmektedir. Bununla birlikte bu uygulama seçimlere katılanlar bakımından büyük kolaylık sağlamaktadır. Özellikle yaşlılar, engelliler ya da evden çıkamayanlar gibi toplumun bu kesimleri göz önüne alınacak olursa elektronik seçimler bu kimseler için çok daha erişilebilir bir hale gelmiş olacaktır. Yine siyasi katılım artmasa dahi dijital demokrasinin amaçlarından biri olan hesap verebilirlik konusunda bir artış sağlandığı belirtilmektedir. E-democracy, s. 2-3. Öte yandan özellikle engellilerin internet üzerinden oy kullanabilme imkânına kavuşmalarının onların siyasi haklarını kullanma kapasiteleri bakımından büyük bir gelişme olacağı ifade edilmektedir. GERLACH, GASSER, 2009, s.3.

¹⁸ Bu noktada dijital demokrasinin etkisi siyaset ve kamu yönetiminde demokratik devrim ya da siyasi aktiviteler ve yönetime duyulan güven bakımından ortaya çıkan temel sorunların teknolojik tamiri (technological fix) şeklinde değerlendirilmektedir. DIJK, s.1.

¹⁹ HAGEN, s. 66.

²⁰ UK Parliament Procedure Committee, First Report of Session 2007-08, e-Petitions, HC 136.

söz konusu ilginin artışında önemli nedenler arasında yer almaktadır.²¹ İngiltere’de dijital demokrasi ile bağlantılı olarak ele alınabilecek üç farklı durum söz konusudur. Buna göre siyasi sistemin merkezileşmesi, daha bağımsız bölgesel parlamentoların oluşturulması ve idarenin daha iyi hizmet sunabilmesi bakımından yürüttüğü kampanyalara BİT’nin kullanımının desteklenmesi dijital demokrasi bakımından ele alınabilecek noktalardır.²² Bu nedenle İngiltere’de yaşanan tartışmalar sadece siyasi katılıma yönelik yeni imkânların oluşturulması konusuna odaklanmamaktadır.²³ Bu noktada temsili demokraside vatandaşların siyasi sürece katılımının yeni yolları tartışılmakta ancak bunlar daha çok kamu hizmetinin sunulması merkezli olarak gerçekleşmektedir. Öte yandan kamusal yayın organlarının ticari alandaki medya kuruluşlarıyla rekabette karşılaştığı sorunlar ve bilgiye dayalı yayın akışının daha az tercih edilmesi alternatif medya olarak yeni BİT’nin tercih edilmesi olasılığını güçlendirmektedir.²⁴ Bu noktada İngiltere’nin dijital demokrasi yaklaşımının klasik demokrasi anlayışı çerçevesinde şekillendiğini söyleyebiliriz. Bu yaklaşıma göre demokrasi legalisttir. Yani demokrasiyi işleten anayasa ve diğer yasal düzenlemeler kapsamında prosedürel bir bakış açısı söz konusu olmaktadır. Buna göre klasik demokrasinin üç temel unsuru; kuvvetler ayrılığı, fren ve denge mekanizmaları ve temsildir. Karar alma ve temsil ise demokrasinin amacı ve anlamıdır. Bu bakış açısı içerisinde, bilginin devlet tarafından toplanması ve dağıtılması bakımından ortaya çıkan eksiklik dijital medya yardımıyla²⁵ çözülecek en önemli problemdir. Bu nedenle dijital medya bilgi kampanyaları, vatandaşların bilgi kazanımı ve bilginin vatandaşlar arasında yayılması konularında kullanılmalıdır.²⁶ Yine

²¹ E-democracy, 2009, s.1. Yine yapılan araştırmalar İngiltere’de yetişkin nüfusun yaklaşık %80’inin internete erişebildiği ifade edilmektedir. HOWE, Catherine, Digital Democracy Building New Relationships With The Public – An APCC Guide, London, 2012, s.6.

²² HAGEN, s. 66.

²³ Bununla birlikte İsviçre Siyasi Haklar Federal Kanunu madde 6’ya göre kantonlar engellilik veya başka bir nedenden ötürü seçime ilişkin prosedürleri sürekli olarak takip edebilme kapasitesinden mahrum olanların oy vermelerini sağlamayı garanti etmekle yükümlü kılınmışlardır. (www.admin.ch/ch/e/rs/161_1/a6.html, erişim 4 Aralık 2013)

²⁴ HAGEN, 2000, s. 66. Örneğin Brown hükümeti otoyol ücretlerine yönelik hazırlanan planı itirazların internet yardımıyla kitlesel bir hale ulaşması nedeniyle geri çekmek durumunda kalmıştır. DIJK, s.11.

²⁵ Bu doğrultuda da internet sitelerinin rasyonelleştirilmesi yoluna gidilmiş ve 2011 yılının sonunda merkezi yönetime ait 765 siteden 712 tanesi kapatılmıştır. E-democracy, s.2.

²⁶ DIJK, s.4. Vatandaşların bilgilenelemlerinin yanı sıra siyasi katılımın artış göstermesi alınacak siyasi kararların demokratik meşruluklarını artırması bakımından da farklı bir öneme sahiptir. Yine göçmenlerin elektronik oylama yoluyla siyasi katılımlarının artması halindeyse demokratik karar alma sürecinde kalitenin düşeceği, bu durumun da göçmenlerdeki bilgi eksikliğinden kaynaklanacağı ifade edilmektedir. GERLACH, GASSER, s.4. Bu meşruluğun art-

2005 yılında İngiltere'deki e-hükümet birimi hükümetin dönüşüm stratejisini açıklamıştır. Buna göre hazırlanan stratejik planda vatandaşa tercih hakkı veren teknolojilerin kullanımına duyulan ihtiyaca, kamu hizmeti sunanlara göre değil vatandaşın ihtiyacına göre tasarlanacak, kişiselleştirilmiş hizmet sunumuna vurgu yapılmaktadır.²⁷

Diğer yandan Almanya'da dijital demokrasi algısına bakıldığında daha mesafeli bir yaklaşımın sergilendiği görülmektedir. Buna göre Alman parlamenter demokrasisi statik bir temel üzerine kuruludur. ABD Anayasası ise temel ilkeleri belirlemekte ve demokrasinin dinamik dönüşümüne geniş bir alan bırakmaktadır. Buna göre Alman siyasi sisteminin ortaya çıkarttığı Anayasa detaylı ve zor modifiye edilebilir bir niteliktedir.²⁸ Diğer örneklerine göre doğrudan demokrasi araçların daha kuvvetli bir şekilde öngören Weimar Anayasası sonrasında Batı Almanya'nın kurucuları kasten bu araçları temel yasanın dışında tutmuşlardır. Bu durumun ortaya çıkmasında Weimar Anayasası döneminde bunların popülist tutum içinde kullanılmalrı ve demokrasiye olan inancı sarsmaları ayrı bir öneme sahiptir.²⁹ Bununla birlikte dijital demokrasi Almanya'da parti ya da sendika gibi büyük organizasyonların güçlenmesi veya zayıflaması bakımından ele alınmaktadır. Buna göre tarihsel deneyimlere dayalı olarak yeni medya araçlarının istismarı Almanya'da iyi bilinen bir durumdur ve bu konuda ortaya çıkan septsizim yeni medya araçlarının demokratik kullanımına engel oluşturmaktadır.³⁰

Dijital demokrasinin uygulama alanı bulduğu alanların başında seçimler gelmektedir. Bugün elektronik seçimler dünya üzerinde farklı ülkelerde uygulanmaktadır. Bununla birlikte 2005 yılında Estonya'da uygulanan elektronik seçimler ülke çapında uygulanan ilk elektronik seçimlerdir ve seçmenlerin %2'lik bir kısmı oyunu bu şekilde kullanmışlardır.³¹ Estonya'da

masında vatandaşların eşit olarak iradelerini yansıtabilme gerekmektedir. Bu bakımdan siyasi katılım yollarının çeşitlendirilerek kolaylaştırılması katılımı artırmakla birlikte alınan kararların meşruluğunu da artıracaktır. Öte yandan katılım yoluyla bireylerin yararları ile bir bağ kurulmadan bu yararlar değerlendirilemez ve değerlendirme konusunda eşitlik sağlanamaz. DAHL, s.86. LIJPHART'a göre ise eşit katılımın sağlanamaması demokrasinin çözümü kavuşturulamamış bir çıkmazdır. LIJPHART, Arend, Unequal participation: democracy's unresolved dilemma. American Political Science Review, 91, 1997, s. 1.

²⁷ Transformational Government, Enabled by Technology, CM6683, November, 2005. (<http://www.official-documents.gov.uk/document/cm66/6683/6683.pdf> erişim 12 Aralık 2013)

²⁸ HAGEN, s. 62-63.

²⁹ HAGEN, s. 63.

³⁰ HAGEN, s. 66.

³¹ MADISE, Ülle, MARTENS, Tarvi, E-voting in Estonia 2005. The First Practice Of Country-

gerçekleştirilen elektronik seçim uygulamaları bakımından diğer ülkelere örnek olabilecek üç önemli noktaya dikkat çekilmektedir. Bu noktalardan ilkinde göre seçimler aşırı partizanlaşma ve kutuplaşmaya gidilmeden gerçekleşmiştir. Seçimlerde kapsamlı bir kayıt sistemi oluşturulmuş ve oy pusulası çok basit bir şekilde hazırlanmıştır.³² Buna göre ABD'deki seçimlerde ortaya çıkan problemler bakımından Estonya'daki elektronik seçimlerde çok fazla problem yaşanmadığı anlaşılmaktadır. İkinci olarak internet oylama sisteminin denetimi konusunda yeterli düzeyde yasal ve düzenleyici altyapıya ihtiyaç duyulması karşısında gerekli adımların atılmış olmasıdır. Buna göre Estonya'da elektronik seçimler bakımından gelişmiş yasal ve düzenleyici altyapı diğer ülkeler bakımından takip edilebilecek bir yol ortaya koymaktadır.³³ Son olarak oy verme işleminin güvenliği kimlik doğrulama prosedürü ile gerçekleştirilmektedir. Buna göre ancak önceden vatandaşlara dağıtılan ulusal dijital kimlik kartı sayesinde internetten oy kullanılabilir.³⁴ Bu noktada Estonya e-yönetim ve dijital demokrasi uygulamaları bakımından öncü bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında özellikle de internet kullanımının yaygın olması oldukça önemli bir faktördür. Buna göre evlerin yarısında bilgisayar ve bunların hemen hemen tamamında internet bulunmaktadır. Bunun yanı sıra her 100 bin kişi için 55 adet internet erişim noktası tahsis edilmiştir. Bununla birlikte Estonya'nın dünyada uzaktan kimlik doğrulama için kimlik kartı ve dijital imza zorunluluğu bulunan tek ülke olduğu³⁵ ve halkın %70'inin bu karta sahip olduğu belirtilmektedir. Böylesi bir toplum bakımından elektronik seçimlerin mantıklı bir adım olacağı ve önemli bir kolaylık olacağı söylenebilir.³⁶

Wide Binding Internet Voting in the World, (Ed) KRIMMER, Robert (İç) Electronic Voting, Bregenz, 2006, s. 15.

³² ALVAREZ, R. Michael, HALL, Thad E. TRECHSEL, Alexander H. Internet Voting in Comparative Perspective: The Case of Estonia, Political Science and Politics, Vol. 42, No. 3, 2009, s. 503.

³³ ALVAREZ, HALL, TRECHSEL, s. 503.

³⁴ ALVAREZ, HALL, TRECHSEL, s. 503. Ayrıca kimlik doğrulama sistemi ile sadece seçimlerde değil vergi ya da ceza ödemeleri gibi diğer pek çok uygulamanın da gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir. ALVAREZ, HALL, TRECHSEL, s. 504. Kimlik kartı web sitesine <http://www.id.ee/pages.php/030301> (erişim 10 Aralık 2013) adresinden ulaşılabilir.

³⁵ Bununla birlikte İspanya'nın Bask Bölgesi'nde 1998 tarihli Seçim Kanunu'nda (Basque electoral law 15/1998, of 19th of June) da magnetik şeritli kart onayı ile internetten oy kullanma öngörülmüş olmakla birlikte bu uygulama henüz gerçekleştirilebilmiş değildir. FERNÁNDEZ, Rosa M, GONZÁLEZ, Esther, José Manuel VERA, The Electoral Legislation of The Basque Autonomous Community Regarding Electronic Vote (Ed.) KRIMMER, Robert (İç) Electronic Voting, Bregenz, 2006, s. 71.

³⁶ MADISE, MARTENS, s. 16.

Öte yandan İsviçre’de güvenli kanallarla internetin kullanımı sadece oy verme bakımından değil genel olarak siyasi hakların kullanımı bakımından öngörülen bir durumdur.³⁷ Buna göre halk girişimleri, referandumlar³⁸, parlamento aday listelerinin belirlenmesi, oy ve seçimler hakkında yetkililerin yapacağı bilgilendirmeler gibi çoğu hususta internetin kullanılmasına imkân verilmektedir.³⁹ Bu noktada İsviçre Federal Anayasası m.140’a göre anayasa değişiklikleri ve bazı uluslararası organizasyonlara katılma bakımından referandum zorunludur.⁴⁰ Yine Siyasi Haklar Federal Kanunu m.4/1’e göre oy verme şartlarını taşıyan kişilerin seçmen kayıtlarına yazılmaları zorunludur.⁴¹ Öte yandan çoğu kantonal ve yerel seçimlerin federal seçimlerle bir arada yapıldığı ve mektupla oy kullanan vatandaşlara oy pusulalarının aynı zarf içerisinde gönderildiği dile getirilmektedir. Böyle bir durumda aynı zarf içerisindeki tüm oy pusulaları için kullanılan oyların aynı yönde olması gibi bir beklenti ortaya çıkabilecektir.⁴² Tüm açıklamalar göz önüne alındığında ise elektronik seçimlerin mektupla oy kullanma konusunda yaşanan endişelerin giderilmesi, kayıt zorunluluğu karşısında kolaylık sağlaması gibi olumlu etkilerinin bulunacağı söylenebilir. İsviçre’de elektronik seçim uygulamaları üç pilot kantonda yani Cenova, Nöşetel ve Zürih’te gerçekleşmiştir. Buna göre Zürih’te ilk elektronik seçim 2004 yılında Zürih Üniversitesi’nde öğrenci seçimlerinde uygulanmıştır. Daha sonra elektronik seçim uygulaması Zürih’in komünleri olan Bülach, Bertschikon ve Schlieren’de halk girişimi için uygulanmıştır. Aynı benzer süreçler Cenova’da da yaşanmıştır.⁴³ Genel olarak bakıldığında ise söz konusu uygulamaların başarıya ulaştığı söylenebilir. Bu bakımdan İsviçre’nin dijital demokrasiye karşı yaklaşımının son derece olumlu olduğu ve yapılan uygulamalar bakımından kademeli de olsa ilerlemeler kaydedildiği görülmektedir.

³⁷ Federal Council, Bericht über den Vote Électronique. Chancen, Risiken und Machbarkeit elektronischer Ausübung politischer Rechte vom 9. Januar 2002, BBl 2002 645, s. 651. Nakl. GERLACH, GASSER, s.3.

³⁸ İsviçre’de ulusal, kantonal ve komünial seviyede yılda en az 4 halkoylaması yapıldığı belirtilmektedir. Bu bakımdan 4 seçim haftası ve konular üzerinde yoğun siyasi tartışmaların seçime bağlanması İsviçre’nin siyasi geleneğinin en önemli özelliği olarak görülmektedir. BRAUN, Nadja, Switzerland: External Voting in a Federal State with Direct Democracy, s.230. (http://www.idea.int/publications/voting_from_abroad/upload/chap10-switz.pdf erişim, 11 Aralık 2013.)

³⁹ GERLACH, GASSER, 2009, s.3.

⁴⁰ <http://www.admin.ch/ch/e/rs/1/101.en.pdf> erişim 11 Aralık 2013.

⁴¹ http://www.admin.ch/ch/e/rs/161_1/a4.html erişim 11 Aralık 2013.

⁴² GERLACH, GASSER, 2009, s.6.

⁴³ GERLACH, GASSER, s. 6.

2. Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ve Demokrasi

2.1. Bilgi İletişim Teknolojilerinin Demokrasiye Etkileri

Bilgisayarların internet ağı ile buluşmasının devrim ya da en azından demokratikleşme açısından dönüştürücü bir uygulama olduğu düşünülmektedir. İnternetin iletişim açısından insanlara sağladığı imkânlar diğer medya araçlarına göre oldukça ileri düzeydedir. Buna göre internet interaktif, yani tek taraflı bir iletişim söz konusu değildir. İnternet aktif ve dönüştürücüdür, kullanıcılarını izleyici, dinleyici ve okuyucu konumdan katılımcı konumuna sokar. İnternet doğrudandır; yani kullanıcılar siyasetin merkezinde neler olduğunu uzaktan belirleyebilme imkânına sahip olurlar. Öte yandan internetin oluşturduğu platformda herkes eşittir. İnternet ağı bireysel yazarlar ve işlerden farklı olarak online ürünlerin kolektif üretimini sağlamaktadır.⁴⁴ İnternet toplumuna hâkim olan görüş çoğu noktada plebisitçi ve çoğulcu demokrasi anlayışına yakın durmaktadır. Buna göre internetin sunduğu imkânlar sayesinde tartışma zeminlerinin oluşturulması ve oylamaların yapılması hem fikir oluşumu hem de karar alma sürecine katkıda bulunmaktadır. Yine bu yaklaşıma göre vatandaşların kendi toplulukları içinde bilgisayar ağının sağladığı yatay iletişim imkânını kullanarak otonom politika üretebilmelerine vurgu yapılmaktadır. Bunun sonucunda da internet yoluyla kurumsal siyaset bypass edilebilmektedir.⁴⁵

Öte yandan BİT'nin klasik medya yayınları bakımından da önemli katkıları bulunmaktadır. Kitlesele medya, geleneksel yayınlarını online gazeteler, dergiler ve internet-tv kanalları ile genişletmekte böylece politik haber ve kamusal belgelerle ilgilenenler bu konuda daha geniş bir içeriğe sahip olmaktadır. Yine bu sayede vatandaşlar, seçmenler ve baskı grupları kendi bağımsız online bilgi kaynaklarını üretebilmekte ve seçimlere yönelik olarak

---

⁴⁴ DIJK, Jan A.G.M. van, *Digital Democracy: Vision and Reality*, s.1.

⁴⁵ DIJK, s.5. Modern toplumlarda bu kurumsal çerçeveyi iki aktör şekillendirmektedir. Bunlardan biri devlet diğeri ise profesyonel kurumlardır. *The Adolescence of Institutional Theory*, SCOTT, Richard, *Administrative Science Quarterly*, Vol. 32, No. 4, 1987, s. 493. Öte yandan kurumsalcı teoride kurumsal yapı yani konumuz bakımından siyasi partiler resmi ya da gayri resmi biçimde birey davranışlarını sınırlamaktadır. Buna göre bireylerin bir araya gelip ortak bir davranış sergilemeleri kurumsal yapının eseridir. Örneğin bir kişi bir öğlen arasında kahve içmeye çıkabilir. Ancak belli bir saatte belli bir yerde birlikte kahve içecek olması hele birde bunun senatörler tarafından kararlaştırılması kurumsallığın gereğidir. PETERS, Guy, *Institutional Theory in Political Science, The New Institutionalism*, London, 2005, s. 18. Kanaatimizce online partilerin varlığı bu kurumsal yapının oluşturulmasına engel olmayacaktır. Burada esas olan nokta organize olma ve ortak hareket edebilme kapasitesidir. Bu nedenle online siyasi partilerin internet ortamında organizasyon sıkıntısı çekmeyecekleri bunun neticesinde de fiziki aktivitelerini yürütebilecekleri söylenebilir.

seçmen tercihleri hakkında araştırma yapabilmektedirler. Bu yolla seçmen ve vatandaşlar alışılmışın çok daha ötesinde bilgi sahibi olabilmektedirler. Bununla birlikte yine seçmen ve vatandaşlara bu online kaynaklara karşı tepki verebilme ve kendi siyasi verilerini oluşturabilme imkanı tanınmış olmaktadır. Erişilebilir, güvenilir ve geçerli bilgi, sağlıklı ve uygulanabilir demokrasinin gereklilik koşullarındandır. Ancak bu yeterli bir koşul değildir. Yeterli demokrasi için bir dizi özelliğin daha olması gerekmektedir.⁴⁶ Bu bakımdan demokratik standartların yükselmesi bilgi akışı, siyasi katılım, interaktif iletişim gibi ilave şartları gerektirmektedir. İşte BİT sayesinde bu koşulların gerçekleşmesi dijital demokrasi teorisini güçlendirici bir etki meydana getirmektedir. Bununla birlikte uzman kişiler tarafından yönlendirilen bilgi kalabalıklarının kolektif bir zekâ oluşturmaları⁴⁷ demokrasi bakımından her zaman istenilen sonuçları vermeyebilir. Bu kapsamda üzerinde durulması gereken husus iyi organize olmuş ve profesyoneller tarafından idare edilen grupların toplumu BİT vasıtasıyla manipüle etmesi ya da bu yönde girişimlerde bulunmasıdır. Buna göre azınlıkta kalan grup güçlü argümanlara sahip olsa da internette sessiz kalma eğiliminde olmaktayken zayıf çoğunluk görüşlerini serbestçe ifade edebilmektedir.⁴⁸

Bugün artık çoğu ülkede vatandaşlar e-katılım (e-participation) yolunu kullanabilmekte, şikâyetlerini veya isteklerini siyasi ajanda ya da hükümetin ajandasına yazdırabilmektedirler. Örneğin İskoçya'da bu yöntem resmi bir parlamento girişimi haline gelmiştir. Buna göre yasal haklarla ilgili konular belli sayıda imza toplanması halinde parlamento gündemine alınmakta ve bunda e-katılım son derece önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Bu bakımdan e-katılım klasik imza toplama yönteminden çok daha etkili bir araç haline gelmektedir.⁴⁹ E-katılımın sosyal medya ve online forumlardaki tartışmalara katılmak suretiyle gerçekleştirilmesinde kamu görevlileri vatandaşlar

⁴⁶ DIJK, s.6-7. Bununla birlikte internetin bilgi kaynağı olarak çok geniş bir hazinesi bulunmaktadır. Buna göre internet sayısız adres üzerinden sunulan bilginin bir araya getirilmesine hizmet etmektedir. Örneğin bir suçun mağduru iseniz, çocuğunuzun bir sorunu varsa ya da işinizi kaybettiyseniz birkaç saniye içerisinde konuyla ilgili bulunanların düşünce ve duygularını öğrenebilirsiniz. SUNSTEIN, Cas, Infotopia. How Many Minds Produce Knowledge. Oxford, 2008, s. 10.

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. SUROWIECKI, J. The Wisdom of Crowds: Why the Many Are Smarter Than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economies, Societies and Nations. New York, 2004.

⁴⁸ SUNSTEIN, 2008, s.77 vd.

⁴⁹ DIJK, s.11. E-katılıma yoğun bir şekilde imkân tanıyan başlıca ülkeler, Hollanda, Kore Cumhuriyeti, Kazakistan, Singapur ve İngiltere şeklinde sıralanabilir. Department of Economic and Social Affairs, United Nations E-Government Survey 2012 E-Government for the People, 2012, s. 43.

tarafından tartışılmasına alanlarına çekilmektedir.⁵⁰ Bu durumda da kamu görevlileri sahip oldukları rolü kaybetme eğilimine girip istemeden de olsa siyasi temsilci rolüne bürünmektedirler. Bu durum e-katılım bakımından göz ardı edilen önemli bir problemdir.⁵¹ İnternetin kullanımıyla birlikte çoğu hükümet hazırlanan planların tartışılması için vatandaşlardan resmi olarak online görüş toplamaya başlamıştır. Burada aslında amaçlanan az ya da çok profesyonel olarak bilinen ve resmi toplantılarda bir araya gelen vatandaşlardan daha çok sayıda vatandaşın planlama sürecine dâhil etmektir. Zira bu tarz topluluklar hükümetler tarafından temsili nitelikte görülmediği için bu girişimler neticesinde herhangi bir sonuç alınmamaktadır.⁵² Bu tür organize toplulukların halkın görüşünü yansıttıkları iddiasıyla yönetime katılma girişimleri hem bunların toplumsal tabanı bulunmaması hem de hükümet tarafından ciddiye alınmaması bakımından pratik bir öneme sahip bulunmamakla birlikte karar verme sürecinde tamamen etkisiz oldukları da söylenemez. Böyle bir durumdaysa siyasi karar alma mekanizmalarının demokratik olmayan manipulelerle karşılaşma riski yüksek olmaktadır.

Öte yandan elektronik seçimlerin seçimlere katılımı artıracağı yönündeki genel kanahten karşı⁵³ şüpheyle yaklaşıldığı görülmektedir. Buna göre ABD'deki seçimlerde uzaktaki seçmenler için tanınan elektronik oy imkânının seçimlere katılımında bir artışa neden olmadığı ifade edilmektedir.⁵⁴

---

⁵⁰ Kazakistan'da 2010 yılında geliştirilen sisteme göre vatandaşlar blog şeklindeki site üzerinden bürokratlara soru sorup yine aynı şekilde cevap alabilmektedirler. Ayrıca sitede bürokratlara kaç soru sorulduğu ve kaçının cevaplandığı gibi istatistiksel verilerde bulunmaktadır. Department of Economic and Social Affairs, United Nations E-Government Survey 2012 E-Government for the People, 2012, s. 43. Sitenin adresi ise "www.blogs.e.gov.kz/" şeklindedir.

⁵¹ DIJK, s.11. Bu noktada değinilmesi gereken bir diğer problem bu alanda kullanılan teknolojik sistemler hakkında inanılabilirlik, güvenlik ve şeffaflık konularına yeterince önem verilmemesidir. BISHOP, Matt, WAGNER David, Risk of E-voting, Communications of the Association for Computing Machinery, Vol. 50, No. 1, 2007, s.120. Brezilya'da elektronik seçim uygulamalarına geçişe izin vermeyen en önemli etkenin güvenlik zafiyeti olduğu ve bu tür uygulamalar bakımından böylesi bir durumun demokrasi için ciddi riskler barındırdığı ifade edilmektedir. FILHO, José Rodrigues, ALEXANDER, Cynthia J. BATISTA, Luciano C. E-Voting in Brazil - The Risks to Democracy, (Ed.) KRIMMER, Robert (Ç) Electronic Voting, Bregenz, 2006, s. 85.

⁵² DIJK, s.11.

⁵³ Bununla birlikte iletişim teknolojileri ve bunların hızlı yayılımının çok daha fazla vatandaşın siyasi aktivitelere katılımını arttıracığı üzerinde durulmaktadır. World e-Parliament Report 2012, Global Centre for ICT in Parliament is administered by the Division for Public Administration and Development Management of the United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2012, s.195. Bu bakımdan teknolojik gelişmelerin seçimlere katılımın artırılmasından ziyade siyasi aktivitelere katılımı arttıracığı daha uygun bir yaklaşım olabilir.

⁵⁴ DIJK, s.12. Buna karşın ABD'deki uygulamalara dayalı iddiaların genelleştirilemeyeceği,

Bununla birlikte yeni iletişim teknolojileri oylama sürecindeki zaman kaybını azaltırsa diğer seçmenlerin ilgisini çeker ve katılımı arttırabilir. Ancak internet oylamasının potansiyel etkilerini değerlendirebilmek için konuyu çok yönlü olarak ele almak gerekmektedir. Buna göre internet oylamasının maliyeti, oy kullanmayan seçmenlerin sosyal yapısı ve internet kullanıcılarının sosyal yapısı internet yoluyla yapılan seçimlere katılımı azaltabilir.⁵⁵ Yine seçim kampanyaları bakımından da BİT'nin kullanımında vatandaşlar yoğun bir şekilde kampanya araçlarını kullanıp yönetimler üzerinde baskı oluşturabilirler. Bununla birlikte e-kampanyanın en güncel uygulamalarından birisini e-seçim rehberliği oluşturmaktadır ki bu durum Avrupa'nın çoğu ülkesinde oldukça yaygındır. Buna göre söz konusu rehberlik hizmetinde bağımsız kamu politikası kurumları veya araştırma merkezleri seçmenlere karar verme desteği sağlamakta ve en iyi parti, aday veya referandum için görüşlerinin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır.⁵⁶ Netice olarak dijital demokrasi uygulamalarının diğer demokrasi uygulamalarını ortadan kaldırmayı amaçlamadığı bunun yerine onları tamamlamaya yönelik bir amacının bulunduğu⁵⁷ ve geleneksel demokrasinin etkinliğini arttırıp genişleteceği ileri sürülmektedir.⁵⁸

2.2.Yürütme ve Yasama Fonksiyonları Bakımından Dijital Demokrasi Uygulamaları

Dijital demokrasi ile yürütme bakımından hedeflenen iki nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki kamuya ait verilerin daha iyi kullanımı, ikincisi ise kamu hizmetinin daha çok "hizmet alan" odaklı olarak belirlenmesidir. Kamuya ait verilerin daha iyi kullanılmasında vatandaşların kamu hizmetlerini daha iyi alabilmeleri hedeflenmektedir. Buna göre özellikle ceza adaleti,

---

çünkü seçmen kayıtları bakımından zorlu ya da maliyetli bir prosedürün bulunduğu ileri sürülmektedir. BOCHSLER, 2010, s.2.

⁵⁵ BOCHSLER, 2010, s. 4.

⁵⁶ DIJK, s.12. Avrupa Komisyonu elektronik kamuoyu yoklamalarını özellikle hızlı bir şekilde yapılması ve çok dilli uygulamalara imkân vermeleri bakımından ele almaktadır. E-voting Polls, (www.ec.europa.eu/ipg/services/interactive_services/evoting-polls/#section_5 erişim 4 Aralık 2013) Buna karşın İsviçre'de ise farklı kültürler nedeniyle ulusal düzeyde bir elektronik seçim sisteminin oluşturulamayacağı dile getirilmektedir. GERLACH, GASSER, 2009, s.12.

⁵⁷ E-democracy, 2009, s.4. Bu noktada dijital demokrasi uygulamalarının tamamlayıcı etkisinin gerçekleşmesi belirli bir ortamın oluşmasına bağlıdır. Buna göre BİT'nin ve özellikle internetin sosyal öğrenme atmosferi içerisinde kullanılmaması halinde yararlı olmayacakları ileri sürülmektedir. FUGLSANG, Lars, IT and Senior Citizens: Using the Internet for Empowering Active Citizenship, Science, Technology, & Human Values, Vol. 30, No. 4, 2005, s. 493.

⁵⁸ FILHO, ALEXANDER, BATISTA, s. 85.

sağlık ve eğitim alanında “bilginin gücü” ilkesi temel alınmak suretiyle hareket edilmektedir. Bu alanlarda online olarak elde edilecek veriler kamu hizmetinin sunulmasında yeni kapılar açmaktadır ve bu sayede vatandaşların yararını en üst seviyeye çıkartma konusunda hükümete bir rol düşmektedir. Yine kamu çalışanlarının sosyal medyayı kullanabilmeleri amacıyla 2008 yılında İngiltere’de bir yönetmelik çıkartılmıştır. Bu tarihten önce ise kamu çalışanlarının internet günlüğü (blog) açmaları ya da meslek alanlarıyla ilgili online forumlara girmeleri engellenmekteydi.⁵⁹ Öte yandan kamu hizmetlerinin yürütülmesi bakımından vatandaşların görüşlerinin alınması hizmetin etkinliğinin sağlanması adına oldukça önemlidir. Bu durumda görüşlerin internet yoluyla temin edilebilmesi çok sayıda vatandaşa ulaşma imkânı sunmaktadır. Örneğin ABD’de Tarım İdaresi’nin Ulusal Organik Program’daki organik standartlar ve Orman İdaresi’nin kırsal alan koruma düzenlemesi ile ilgili yapılan çalışmalarda kamunun görüşüne başvurulduğu görülmektedir. Bu çalışmalara göre internet çevresel karar alma sürecini etkileyen üç tip çatışma alanında etkili olmuştur. Bu alanlar ise federal kurumlara olan güven, tekniklerin kullanımı ve toplumsal değerlerin rolü şeklinde belirlemektedir.⁶⁰

Öte yandan günümüzde vatandaşların kamu kurumlarından beklentileri değişim göstermektedir. Yürütme kamu kurumlarının daha demokratik, etkin, şeffaf, katılımcı ve vatandaşlarının beklentilerini karşılayan bir hale gelebilmesi için çeşitli reform girişimlerinde bulunmaktadır. Günümüzde ortak yönetim anlayışının benimsenmesi parlamentoların da yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda parlamentolar etkin ve demokratik parlamento ihtiyacının karşılanması bakımından BİT’nin sunduğu imkânları kullanmaya başlamışlardır. Buna göre BİT yasamanın kanun yapma, temsil ve denetim gibi temel fonksiyonları üzerinde ciddi etkiler meydana getirmektedir. BİT’nin kullanılmasıyla vatandaşların yasama faaliyetlerine katılması demokrasilerin gelişmesi bakımından parlamentolara sunulan bir olanaktır.⁶¹ Bununla birlikte BİT’deki gelişim aynı zamanda yasamanın performansı ve çalışmalarını daha yakından gözlemleyebilen parlamenter denetim organizasyonlarının (parliamentary monitoring organizations,

---

⁵⁹ E-democracy, 2009, s.2.

⁶⁰ ZAVESTOSKI, Stephen, SHULMAN, Stuart, SCHLOSBERG, David, Democracy and the Environment on the Internet: Electronic Citizen Participation inRegulatory Rulemaking , Science, Technology, & Human Values, Vol. 31, No. 4, 2006, s. 383.

⁶¹ SOBACI, Mehmet Zahid, E-Parliament and ICT-Based Legislation: Concept, Experiences and Lessons, Hershey, 2012, s. xv.

PMOs) da artmasına neden olacaktır. Yine bu gruplar vatandaşlara parlamento ve üyelerinin çalışmaları hakkında ilave bilgiler sunacaklardır. Ayrıca bu gruplar siyasi katılımı teşvik etmekle birlikte parlamentolara ilave araştırma hizmetleri de sunmaktadırlar.⁶² Yine bu organizasyonlar parlamenter temsilin varlığına yeni bir onay biçimi meydana getirmiş görünmektedirler. Bununla birlikte parlamentoların PMOs'ların bu tür değerlendirmelerine karşı çıkmalarına rağmen bu organizasyonların ortadan kaldırılması muhtemel görünmemektedir. Aksine bu organizasyonların toplumda parlamentonun alanını genişletecekleri düşünülmektedir.⁶³

Diğer yandan 2004 yılında İngiliz parlamentosunda kurulan Avam Kamarası Modernizasyon Komisyonu raporu konuyla ilgili olarak bazı önlemlerin alınmasını öngörmektedir. Buna göre Parlamento'nun internet sitesinin güncellenmesi gerektiği belirtilmektedir. Yine raporda parlamentonun dijital yayına geçmesi, canlı yayın ve arşiv yayınlarının bulunduğu bir sitenin açılması önerilmektedir.⁶⁴ Yapılan çalışmalar neticesinde halktan daha fazla online görüş alma ve parlamentoya online başvuru imkanları tanınmak suretiyle bazı yenilikler getirilmiştir. Bu yenilikler 1999 yılında İskoç Parlamentosu'nda 2008 yılında da Galler Meclisi'nde kabul edilmiştir.⁶⁵ Diğer yandan mobil teknolojilerin parlamento için faydaları artan bir şekilde gün yüzüne çıkmaktadır. Zira bu teknolojilerdeki uygulamalar daha hızlı ve esnek olup çok sayıda vatandaşla iletişimi sağlayacak yeni bir yoldur. Ayrıca mobil iletişim internet ağı hizmetlerine göre daha az maliyetlidir. Bu sayede parlamentolar üyelerinin ihtiyaçları olan bilgileri nerede olurlarsa olsunlar kâğıtsız ve mobil bir ortamda sağlayabilmektedirler.⁶⁶

---

⁶² World e-Parliament Report 2012, s.195.

⁶³ Global Parliamentary Report, The changing nature of parliamentary representation, Inter-Parliamentary Union, United Nations Development Programme, Geneva - New York, 2012, s.53.

⁶⁴ Modernisation of the House of Commons.Report, Modernisation Committee, First Report of Session, 2004. BİT'deki ilerlemelerin yanı sıra teknoloji alanında meydana gelen diğer önemli gelişmeler parlamento çalışmalarının daha etkin ve daha düşük maliyetle gerçekleştirilebilmesine imkân sağlamaktadır. World e-Parliament Report 2012, s.195.

⁶⁵ E-democracy, 2009, s.3. Parlamentolara getirilen bazı yenilikler mobil iletişim araçları sayesinde gerçekleşmektedir. Buna göre vatandaşlar nerede bulunurlarsa bulunsunlar kâğıda ya da belli bir internet ağına bağlı olmaksızın iletişim ağı içerisine alınabilmektedirler. Buna karşın bu hizmetlerin sunulmasında kamu ve özel sektörden yararlanılmaktadır. Bu nedenle de güvenliğin sağlanması en öncelikli konulardan biri haline gelmektedir. World e-Parliament Report 2012, s.203. Yine Galler'de parlamenterlerin parlamento ile bölgelerindeki ofislerden bağlantı kurabilmeleri dijital parlamento kavramını ortaya çıkartmıştır. HAGEN, s. 60.

⁶⁶ World e-Parliament Report 2012, s. 203.

2.3. Elektronik Seçimler Bakımından Karşılaşılabilecek Sorunlar

2.3.1. Genel Olarak

Seçmen tercihlerinin elektronik ortamda oluşturulan sistem ile özellikle internet kullanılarak belirlenmesi günümüzde bazı ülkelerde gerçekleştirilebilmektedir. Buna göre e-seçimler seçim istasyonlarında bir terminalde ya da uzaktan gerçekleştirilebilir. Bu noktada esas üzerinde durulması gereken e-seçimin uzaktan gerçekleştirilmesidir. İngiltere’de 2000 yılından beri pilot uygulama alanlarında yerel seçimlerde uzaktan e-seçim uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Hatta bunlardan bazılarında telefonla oylama yöntemine de başvurulmuştur. Bugün ise bu yöntemin güvenilirliği ve etkinliği üzerinde tartışmalar yürütülmektedir. 2007 yılında İngiltere’de seçim komisyonunun tavsiyelerine göre bireysel seçmen kayıt sistemi, test ve uygulamada önemli gelişmeler olmaksızın elektronik seçimlerde daha fazla pilot uygulamaya gidilmemelidir.⁶⁷ Buna göre teknolojik gelişmeler çoğu açıdan kolaylıklar getirmekle birlikte bunlar daha büyük bir dikkat ve denetim gerektirmektedir.⁶⁸ E-seçimlerde karşılaşılan sorunların en başında güvenlik ile ilgili sorunlar gelmektedir. Bu konuda elektronik seçimlerin sıkı bir denetime tabi olması son derece önemlidir. Ancak e-seçimler için bir denetim mekanizmasının oluşturulması ve sistemin güvenilirliği noktasında ciddi endişeler ortaya konulmaktadır. Buna göre ABD’de elektronik seçim sistemine yönelik denetimlerin sistemi satan firmalar tarafından yapılması eleştirilmektedir. Bu durumda bağımsız bir denetim mekanizmasının olmayışı önemli bir eksikliklerdir. Öte yandan yapılan incelemeler sistemin dizaynı ya da uygulanmasında güvenliğin dikkate alınmadığını ortaya koymaktadır. Buna göre sistemlerin incelenmesinde temel bazı güvenlik ilkelerinin dahi göz ardı edildiği ve zafiyetlerin bulunduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca söz konusu bu zafiyetler mevcut üç farklı sistem bakımından da aynı şekilde ortaya çıkmaktadır.⁶⁹

Bu durumda federal görevlilerin federal düzeyde gelişmiş bir modeli hazırlamaları gerektiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte bir problemi çözmek için teknolojiye başvurulması halinde bir diğer problemin ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin elektronik seçimin oy pusulalarında yaşanan (hanging chad problemi) problemleri ortadan kaldırdığı gerçektir. Ancak oy

⁶⁷ Electoral Commission, Key Issues and Conclusions, May 2007 Electoral Pilot Schemes, August 2007.

⁶⁸ World e-Parliament Report 2012, s.195.

⁶⁹ BISHOP, WAGNER, 2007, s. 120.

pusulalarının yani kâğıtların olmaması halinde seçmenler oylarının doğru kaydedilip edilmediğini kontrol edememektedirler.⁷⁰ Bu noktada elektronik seçimler kara kutu sistemi (black box system) olarak ifade edilmektedir. Zira bu sistemde oyların kaydı ve sıralaması seçmenlerden gizli olarak yapılmaktadır. Bu durumda kamunun denetimi imkânsız hale gelmekte ve seçimler hata ve hileye açık hale getirilmektedir.⁷¹

2.3.2. 2000 Yılı ABD Başkanlık Seçiminde Ortaya Çıkan Kriz

2000 yılındaki tartışmalı seçimlerin ardından Kongre buna yönelik bir adım atmış ve bütün eyaletlerdeki seçim sistemlerinde köklü bir şekilde değişime gidilmiştir. Buna göre 2002 yılında Kongre Amerika Seçim Yardımı Kanunu'nu⁷² (The Help America Vote Act, HAVA) çıkartarak tüm eyaletler için bu düzenlemeyi zorunlu kılmıştır. Bu Kanun ile seçimlerde kullanılan eski teknolojiye sahip makinelerin kaldırılarak doğrudan elektronik kayıt (direct recording electronic, DRE) cihazı gibi yeni teknolojiye sahip makinelerin alınması temin edilmiştir.⁷³ Bu noktada ortaya çıkan bir diğer tartışma ise Seçim Kanunu'nun "gereklilikler" şeklindeki alt başlık A kısmında öngörülen düzenlemeler bakımından yaşanmaktadır. Buna göre Federal ofis için kullanılan tüm seçim sistemleri Kanun'da sayılan gereklilikleri yerine getirmek zorundadır.⁷⁴ Bu bakımdan Kanun'a göre manüel olarak oyların denetiminin yerine getirilmesi gerekmektedir. İlgili düzenlemeye göre seçim sistemi, sistemin manüel olarak denetlenebilme kapasitesi bakımından kâğıda dayalı sabit bir kayıt ortaya koymalıdır.⁷⁵ Yine seçim sistemi kâğıda dayalı sabit bir kayıt ortaya çıkmadan önce oy pusulası üzerinde değişiklik ya da düzeltme yapabilme imkânına sahip olmalıdır.⁷⁶ Bununla birlikte her ne kadar Kanun seçim sistemlerinin manüel denetim imkânı sağlaması gerektiğini öngörmüş olsa da burada yer alan gerekliliğin anlamı bakımından belirsiz

⁷⁰ BISHOP, WAGNER, 2007, s. 120.

⁷¹ Open Rights Group, May 2007 Election Report, June 2007.

⁷² Kısaca "Kanun" olarak ifade edilecektir.

⁷³ The Help America Vote Act (HAVA) SEC. 102. Replacement of Punch Card or Lever Voting Machines. "(2) USE OF FUNDS.—A State shall use the funds provided under a payment under this section (either directly or as reimbursement, including as reimbursement for costs incurred on or after January 1, 2001, under multiyear contracts) to replace punch card voting systems or lever voting systems (as the case may be) in qualifying precincts within that State with a voting system (by purchase, lease, or such other arrangement as may be appropriate) that ..."

⁷⁴ HAVA, Voting Systems Standards, SEC. 301/1/a.

⁷⁵ HAVA, Voting Systems Standards, SEC. 301/2/B/i

⁷⁶ HAVA, Voting Systems Standards, SEC. 301/2/B/ii

olduğu ve bu nedenle düzenlemenin yorumu bakımından tartışmalar yaşandığı ifade edilmektedir. Çoğu seçim görevlisine göre Kanun her bir oy pusulasının kâğıda dayalı kaydını öngörmemekte, sadece oyun verilmesi anının kayda alınmış olması öngörülmektedir. Bu nedenle de seçimlerde yüz binin üzerinde kâğıda dayalı olmayan DRE seçim makinelerinin kullanıldığı ve bunların seçmenin kâğıt pusula üzerindeki tercihini ortaya koyabilecek imkândan yoksun olduğu dile getirilmektedir.⁷⁷ Bu noktada mevcut seçim cihazlarının kayıt ve sayım konusunda güven bakımından ciddi endişelerin bulunduğu ifade edilmektedir.⁷⁸ Zira seçmenler tarafından onaylanacak kâğıda dayalı bir sistem bulunmamaktadır. Buna göre üç hususta sorunların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir. Bunlardan ilkinde yazılım sisteminde arıza çıkmaması⁷⁹ imkânsızdır. İkincisine göre seçmenlerin kullanacağı kâğıttan pusulaların bulunmaması gerçekçi bir hesaplamayı imkânsız kılmaktadır. Son olarak hile yapma imkânları önceki sistemlere göre daha geniş çaptadır.⁸⁰ Bu durumda dikkat çeken en önemli noktalardan birisi yazılım programı olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre hiçbir şekilde hatasız bir yazılım programının bulunduğu iddiası gerçeklikten uzak bir iddiadır. Bu nedenle yazılım sistemi ne kadar karmaşık olursa hataların tespiti ve tamiri de o oranda zor ve güç olmaktadır. Seçimlerde kullanılan yazılım sistemleriye karmaşıktır. Örneğin ABD’de kullanılan seçim pusulaları çok çeşitlilik göstermektedir ki bu çeşitlilik bunları tasarlayanların bilgi ve becerilerinin ötesinde hataları bünyesinde barındırmaktadır.⁸¹ Yine elektronik oylama sürecinde oyların

⁷⁷ Summary of the Problem with Electronic Voting, www.verifiedvoting.org/wp-content/uploads/down_loads/revised_summary31.pdf (16.11.2013) (Electronic Voting).

⁷⁸ İrlanda Cumhuriyeti, Hollanda ve Kanada’nın Quebec Eyaletinde e-seçimlerin ileri kullanımının ertelendiği görülmektedir. E-democracy, 2009, s. 2. İngiltere Adalet Bakanlığı’na göre ise e-seçimler bakımından ortaya çıkabilecek sorunların resmi olmayan deneme seçimler yoluyla ileri düzeyde test edilerek çözülebileceği ileri sürülmektedir. HC Deb, 23 October 2008, col 559W. Nakl. E-democracy, s.2.

⁷⁹ Hatasız bir bilgisayar sisteminin bulunmayışı nedeniyle mevcut teknoloji inanılır, doğru ve güvenli bir elektronik seçim sistemi sunamamaktadır. Bu nedenle de güçlü demokratik geleceğe sahip ülkeler güvenlik kaygısı yüzünden elektronik seçim sistemlerini yaygın olarak kullanmamaktadırlar. FILHO, ALEXANDER, BATISTA, s. 85.

⁸⁰ Electronic Voting, s.1.

⁸¹ Electronic Voting, s.1. Bu noktada ABD’de geçmiş elektronik seçimlerde ortaya çıkan bazı hatalar şu şekilde ifade edilebilir. Kasım 2004’de Cateret County, North Carolina’da meydana gelen seçimlerde ortaya çıkan yazılım problemlerinde 4438 oyun kaybolduğu ve bunların hiçbir kaydının bulunmadığı ifade edilmektedir. Yine Kasım 2003’de Fairfax County, Virginia’da bir hâkimin denetimi sonucunda seçim makinesinin bir adayın her yüz oyundan birini eksik saydığı ve bu adayın seçimi kaybettiği ortaya çıkmıştır. Son olarak Ocak 2004’de Broward County, Florida’da seçimin 12 oy farkla kazanıldığı seçimlerde 134 oy pusulasının DRE makinesi tarafından boş olarak okunduğu ortaya çıkmıştır. Florida Kanunlarına göre

kullanımı ve kayıt altına alınması bakımından bir aksaklığın olması durumunda kullanılabilir başka bir imkân bulunmamaktadır. DRE seçim makineleri ekranın son kısmında seçmenlere oy verme işlemi sırasında oylarını kontrol etme imkânı tanımaktadır ancak verilen oyun doğru kaydedilip edilmediği konusunda herhangi bir kontrol imkânı sunmamaktadır. Buna göre elektronik pusulaların kaydı sistem içerisinde hafıza bölümünde yer almakta ve bunlar seçmen tarafından görülememekte, doğrulukları onaylanamamaktadır.⁸² Bu nedenle de en makul çözümün elektronik pusula üzerinden kullanılan oyların kâğıt üzerine çıktılarının alınıp bunların seçim kutularında saklanması olduğu ileri sürülmektedir.⁸³

3.Siyasi Partilerin İşleyişi Bakımından Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanımı

3.1. Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ve Farklı Siyasi Sistemler Üzerindeki Etkileri

Siyasi partiler demokrasinin temel aktörleridir. Bu nedenle siyasi partilerin işleyiş biçimleri demokrasinin sağlam bir yapıya kavuşması bakımından son derece önemlidir. Buna göre görsel-siyaset şeklinde dile getirilen bir işleyiş biçimiyle siyasi partiler bugün klasik yöntemlerinden uzaklaşarak yeni yollarla faaliyetlerine devam etmektedirler. Bu noktada özellikle televizyonların siyasi arenada kişiselleştirici bir etkiye sahip olduğu ileri sürülmektedir. Bu bakımdan ekranlarda parti programlarından uzak, insanların sadece kendi aralarında tartıştıkları görüntülere yer verilmektedir.⁸⁴ Bununla birlikte seçim sistemlerinin de siyasetin kişiselleşmesi bakımından önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Buna göre oyun parti listelerine verildiği sistemlerde televizyonun gücü azalırken seçim sisteminin kendisi de kişiselleştiğinde yani tek adaylı seçim bölgelerinde tek tek adaylar için oy verildiğinde televizyonun etkisi daha da artmaktadır.⁸⁵ Bu noktada televizyon için dile getirilen etkinin genel olarak bilişim teknolojilerinin

---

pusulaların manüel olarak tekrar sayılması gerekmektedir. Ancak tekrar sayım imkânsızdır çünkü sayım yapılacak fiziki oy pusulaları mümkün değildir. Electronic Voting, s.1.

⁸² Electronic Voting, s.1.

⁸³ Electronic Voting, s.2. Neveda'da Eylül 2004 yılında yapılan önseçimlerde sisteme uyarlanmış kâğıt çıktılar alınabilmiş ve bunlar seçmenlerin oylarının kontrol edilmesine imkân veren kâğıt pusulaların oluşturulmasını sağlayabilmiştir. Electronic Voting, s.2.

⁸⁴ SARTORİ, Giovanni, (Çev. BATUŞ, Gül, ULUKAN, Bahar) Görmenin İktidarı, Homo Videns: Gören İnsan, İstanbul, 2004, s.85.

⁸⁵ SARTORİ, 2004, 86.

kullanımı bakımından da söz konusu olabileceğini söyleyebiliriz.⁸⁶ Öte yandan tek isimli seçimlerin uygulandığı ABD’de görsel politikanın etkisi yine tek isimli sistemin bulunduğu İngiltere’ye göre daha fazladır. Bunun nedeniyse ABD’nin zayıf parti sistemine ya da disiplinsiz parti sistemine sahip olmasına karşın İngiltere’nin yapılaşmış katı ve geleneksel siyasi parti anlayışına sahip olmasıdır. Yine başkanlık sisteminin uygulandığı ABD gibi ülkelerde siyasetin kişiselleşmesi en üst düzeydedir.⁸⁷Bu durumda da özellikle yürütülen seçim kampanyalarında bilişim teknolojilerinin kullanımının daha yoğun olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan görsel siyasetin Avrupa’da yüzyılı aşkın bir sürede önemli bir rol oynayan kitle partilerinin gücünü azalttığını söylemek mümkündür. Buna göre medya sadece partilerin ve adayların kullandığı bir araç değil aynı zamanda partilerin haberleşme kanalıdır. Bu nedenle oyların toplanması için ayrı, merkezi bir örgütlenmeye gerek kalmadığı düşünülmektedir.⁸⁸ Dijital demokrasi uygulamalarının siyasi partiler ve seçimler bakımından getirdiği yenilik ve kolaylıklar siyasi partilerin mevcut durumları hakkında tartışmalara neden olmaktadır. Örneğin artık parti teşkilatları olmaksızın sadece internet ortamında kurulacak siyasi partilerin demokrasiler için yeterli olabileceği ileri sürülebilir.⁸⁹ Buna karşın SARTORİ partilerin yok olacaklarına inanmamakla birlikte görsel siyasetin

---

⁸⁶ Bununla birlikte sosyal medyanın diğer iletişim araçlarına göre farklı bir durumu vardır. Buna göre sosyal medya siyasiler için büyük bir avantajdır. Zira siyasiler bu yolla medyanın yorumu olmaksızın kişilerle doğrudan temasa geçebilmektedirler. HOWE, 2012, s.17. Bu noktada sosyal medyada oluşturulan kampanyaların küresel ölçekte meydana getirdiği etki oldukça dikkat çekicidir. Örneğin www.avaz.org adresli oluşum 194 ülkeden 30.642.069 üyesiyle son derece güçlü küresel bir baskı grubu olarak kendisini göstermektedir. Alman *Suddeutsche Zeitung* gazetesi tarafından Birleşmiş Milletler’den daha demokratik ve daha etkili olabilen çokuluslu bir topluluk olarak nitelenen avaz küresel yoksulluktan Orta Doğu’da yaşanan krizlere, iklim değişikliğine kadar çeşitlilik gösteren önemli konularda, toplumun her kesiminden milyonlarca kişinin harekete geçmesini sağlayan bir platform olarak kendisini tarif etmektedir. Avaz’ın sitesindeki bilgiler şu şekildedir. “İnternet üzerinden örgütlenme modelimiz sayesinde binlerce kişinin ufak çabaları hızla etkili bir kolektif güce dönüşür. Dört kıtaya yayılmış profesyoneller ve gönüllülerden oluşan ekibiyle 15 dilde hizmet alan Avaz topluluğu hepimizi etkileyen kararları verenlerin dünya halklarının görüşleri ve değerlerini duymasını sağlamak için dilekçeler imzalayarak, ilan kampanyalarını finanse ederek, devlet yetkililerine telefon ederek ya da mesaj atarak, ‘offline’ protestolar ve eylemler düzenleyerek harekete geçer.” www.avaz.org/tr/about.php (29.11.2013)

⁸⁷ SARTORİ, 2004, 86.

⁸⁸ SARTORİ, 2004, 87

⁸⁹ İnternette kurulan partilere Kanada’da kurulan Kanada Online Parti (Online Party of Canada) örnek olarak gösterilebilir. (<http://www.digitaljournal.com/article/299680> erişim 22 Aralık 2013) Yine İspanya’daki İnternet Partisi (Partido de Internet) de internetteki siyasi partilere bir diğer örnektir. (<http://www.e2d-international.org/2011/11/23/partido-de-internet-pidruns-for-spanish-congress/>, erişim 22 Aralık 2013)

partilerin varlıklarını ve yüklerini azaltacağı ve onları değişime zorlayacağını dile getirmektedir. Buna göre günümüzde siyasi sistem içerisinde “hafif” partilerin bulunması yeterli olacaktır.⁹⁰

3.2.Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ve Siyasi Partilerin Dijital Seçim Kampanyaları

Seçim kampanyası kısaca siyasi olaylara yakınlıkları içerisinde seçmenlerin dikkat düzeylerini artıran bir süreç şeklinde ifade edilebilir.⁹¹ Aslında seçim kampanyaları seçmenlerle siyasilerin en enerjik olarak iletişim halinde oldukları andır. Bu nedenle seçmenlerin geniş katılımına rağmen verilen oyların sadece ritüel niteliğinde partizanca kullanılmalarından ibaret bir seçim hayal kırıklığına yol açabilecektir. İşte bu noktada seçim kampanyalarının artıları ve eksilerinin doğrudan seçim sonuçlarını etkileyeceği muhakkaktır.⁹² İşte günümüz dijital medyası seçim kampanyalarının dönüşümü imkânını sunmakta ve dünyada temsili demokrasi zayıflamaktadır. Buna göre zaman ve mesafe bakımından var olan çoğu bariyer artık aşılabilmektedir.⁹³ Dijital iletişimin kullanımıyla birlikte artık insanlar siyasi etkinlikleri de bu yolla takip etmeye başlamışlardır. Buna göre ileri demokrasilerde siyasiler artık seçmenleriyle doğrudan iletişime geçebilecek durumdadırlar. Bu nedenle de siyasiler internet sayesinde artık basın ve yayının kendi düşüncelerini katma ya da maniple etme riski olmaksızın doğrudan seçmenlere ulaşabilmektedirler.⁹⁴ İnternet üzerinden yürütülen elektronik kampanyalar siyasi partilere oldukça fazla yararlar sağlamaktadır. Örneğin internet siyasi partilere düşük maliyetli bir medya imkânı sunarak politikalarını bu açık ve üretici alanda yürütmelerini sağlamaktadır. Bu durumda online kitle iletişim araçları sayesinde küçük partiler büyük partiler karşısında rekabet edebilir hale gelmektedirler. Bu durumda her siyasi partinin internette sesini duyurabilecek olması aynı zamanda daha demokratik bir seçim sürecinin ortaya çıkmasını sağlayacaktır ⁹⁵.

---

⁹⁰ SARTORI, 2004, s. 87.

⁹¹ BRADY, Henry, RICHARD, Johnston, SIDES, John, The Study of Political Campaigns, s. 2, (<http://home.gwu.edu/~jsides/study.pdf>, erişim 15 Aralık 2013)

⁹² BRADY, RICHARD, SIDES, s. 18.

⁹³ WILLIAMSON, Andy, MILLER, Laura, FALLON, Freddy, Behind the Digital Campaign, Hansard Society, 2010, s. 1.

⁹⁴ WILLIAMSON, MILLER, FALLON, s. 4.

⁹⁵ <http://alexandrasamuel.com/netpolitics/studentsites/classsites/MitchHooker/benefits.html>, erişim 14 Aralık 2013.

Öte yandan elektronik kampanyalar siyasiler arasında ciddi yarışlara sahne olmaktadır. Bunun en bilinen örnekleri ise ABD’de sergilenmekle birlikte seçim dönemleri sonrasında siyasiler online alanda fazla görünmemektedirler. Bununla birlikte İngiltere’de siyasiler devamlı şekilde online alanlarda yer alıp interaktivitelerini yüksek seviyede tutmaktadırlar.⁹⁶ İnternetin kullanımı yoluyla sadece partiler vatandaşlara detaylı bilgiler sunmakla kalmamakta aynı zamanda vatandaşlar da tavsiyelerini yorumlarını ya da sorularını adaylara veya liderlere iletebilmektedirler.⁹⁷ İnternet kullanımında forumların ortaya çıkması kullanıcılara spordan günlük ilişkilere kadar pek çok konuda tartışma imkânı vermektedir. Bu bakımdan siyasiler de takipçilerine bu bloglar yoluyla ulaşabilmekte adeta kendi yayın organlarını kurmaktadırlar.⁹⁸ Bununla birlikte özellikle ABD seçimlerinde yıkıcı kampanyaların ortaya çıkması ve bunun Amerikan demokrasisine ağır maliyeti seçmenlerin olumlu düşüncelerini zayıflatmakta ve potansiyel oy kullanıcılarını oy vermeme eğilimine itmektir.⁹⁹ Bu bakımdan da özellikle tek yönlü veya alternatifini bulunmayan iletişim araçları yerine çok yönlü ve az maliyetli dijital demokrasi uygulamalarının bulunması yıkıcı seçim kampanyalarını azaltıcı etkileri yanı sıra hiç olmazsa bunlara cevap verebilme imkânını da siyasi partilere sunmaktadır. Bu nedenle internet üzerinden yürütülen seçim kampanyaları sayesinde partiler stratejik olarak medyanın olumlu veya olumsuz etkisinden uzak daha etkin bir şekilde mesajlarını kontrol altında tutabilmektedirler. Bununla birlikte bu yeni yöntemin parti kültürünü zayıflatıcı bir etkisinin bulunmadığının garanti altına alınması gerekmektedir.¹⁰⁰ Siyasete katılım süreci bakımından online ortamlar yoluyla siyasi katılım gerçekleştiren vatandaşlar bakımından bunların sadece küçük bir kısmı bakımından fiziki katılımın gerçekleştiği görülmektedir. Bu noktada internetin siyasi kampanyalar üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek olsa da büyük beklentiler içerisinde olunması gerçekçi görünmemektedir.¹⁰¹ Siyasi partiler

⁹⁶ WILLIAMSON, MILLER, FALLON, s. 5.

⁹⁷ <http://alexandrasamuel.com/netpolitics/studentsites/classsites/MitchHooker/benefits.html> 14 Aralık 2013.

⁹⁸ WILLIAMSON, MILLER, FALLON, s. 4-5.

⁹⁹ LAU, Richard, SIGELMAN, Lee, ROVNER, Ivy Brown, The Effects of Negative Political Campaigns: A Meta-Analytic Reassessment, The Journal of Politics, Vol. 69, No. 4, 2007, s. 1176.

¹⁰⁰ WILLIAMSON, MILLER, FALLON, s. 15.

¹⁰¹ Rachel K. Gibson Marta Cantijoch, Stephen Ward, “Citizen participation in the e-campaign”, (İç) Gibson, R., Williamson, A. Ward, S. (Eds.) The internet and the 2010 election. Putting the small ‘p’ back in politics? London: Hansard Society, 2010, s. 11-12. <http://drupals.huma->

online olarak iletişime geçtikleri kişilerle olan bu bağlarını fiziki olarak da güçlü bağlar haline getirmek zorundadırlar.¹⁰² Bugüne bakıldığında siyasi partilerin otuz yıl öncesine kıyasla çok daha güçlü oldukları söylenebilir. Bu bakımdan siyasi sistemlerde devrim niteliğinde dönüşümler yaşanmasa dahi siyasi partiler seçimlerdeki etkinliklerini artırmanın yollarını bulmak için mevcut statülerinden sapmalar dahi gösterebileceklerdir. Buna göre güncel eğilimler göz önüne alınacak olursa partilerin seçim faaliyetlerinin anlaşılması bakımından üç noktaya dikkat çekilmektedir. Bunlardan ilki partilerin seçim kampanyalarındaki rollerinin geliştirilmesi, ikincisi siyasi adayları etkileme girişimleri ve sonuncusu faaliyetlere ilişkin hükümlerin geliştirilmesi olarak ifade edilebilir.¹⁰³

4. Dijital Demokrasi Uygulamalarının Bazı Temel Haklar Üzerindeki Etkileri

Dijital demokrasi uygulamalarının etki altına alacağı temel hakların başında özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakları gelmektedir. Buna göre e-seçimlerde tutulan kayıtlar ve seçmen bilgileri dijital ortamda bulunduğundan bunların gizliliği ve güvenli bir şekilde korunması son derece önemlidir. Bu noktada dijital demokrasi uygulamalarının kişisel verilerin sunumu, nakli ya da depolanması ile bağlantılı olabileceği ve böylece e-seçimler bakımından ikili bir durumun söz konusu olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre bir yandan kullanılan oyların anonim olması korunurken diğer yandan da muhtemel hileleri önleyebilmek için verilen oyla seçmen arasında bir bağlantının bulunması gerekmektedir. Aslında böyle bir bağlantı seçmenlerin özel hayatlarının gizliliğine rağmen seçimlerin güvenliği bakımından kurulabilmektedir.¹⁰⁴ Bu nedenle de özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması ile seçimlerin güvenliği arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Öte yandan dijital demokrasi uygulamalarının etkilediği bir diğer temel hak bilgi edinme hakkıdır. Buna göre kamu

nities.manchester.ac.uk/ipol/sites/default/files/newdocs/ChapHansard.pdf

¹⁰² WILLIAMSON, MILLER, FALLON, s. 6.

¹⁰³ BROX, Brian, SHAW, Daron, Political Parties, American Campaigns and Effects on Outcomes, (Ed) KATZ Richard, CROTT, William (İç) Handbook of Party Politics, London, 2006, s. 153.

¹⁰⁴ E-democracy, 2009, s. 3. Bu noktada siyasi katılımı arttıracığına inanılan e-seçimler seçmenlerin özel hayatlarının gizliliği, verilen oyların anonimliğinin korunması ve eşitlik ilkesinin ihlal edilmemesi gibi temel hakların güvence altına alınmasını gerektirmektedir. MITROU, Lilian, GRITZALIS Dimitris, KATSIKAS, Sokratis, QUIRCHMAYR, Gerald, Electronic Voting: Constitutional and Legal Requirements, and Their Technical Implications, (Eds) GRITZALIS, Dimitris, (İç) Secure Electronic Voting, Springer US, 2003, s.43.

hizmetlerinin sunulması ve seçimlerde yürütülen kampanyalar bakımından bilgiye erişimin dijital teknoloji yoluyla yapılması bilgi edinme hakkının gerçekleşmesi bakımından önemlidir.¹⁰⁵ Ancak bu konuda standart bir bilgi paylaşımı formunun bulunmayışı, dijital demokrasi uygulamalarını sekteye uğrattığı gerekçesiyle eleştirilmektedir.¹⁰⁶ Bununla birlikte yeni katılım yollarına erişebilen yüksek sosyoekonomik sınıf ile bunlara erişemeyen alt sosyoekonomik sınıf arasındaki bilgi farklılığının daha da artacağı ve bunun olumsuz bir etki doğuracağı yönünde yaklaşımların da mevcut olduğu ifade edilebilir.¹⁰⁷ Bu noktada dijital demokrasi uygulamalarının özellikle fiziki olarak internet erişimi olmayanların ya da internet kullanımı konusunda bilgi ve becerisi bulunmayanların¹⁰⁸ siyasi haklarını kullanmalarını engelleyici bir etki meydana getireceği üzerinde durulmaktadır. Buna karşın bireylere teknoloji ve bunu kullanma imkânının sağlanması halinde dahi onların siyasete olan ilgilerinin otomatik olarak artmayacağı ileri sürülmektedir. Buna göre gençlerin teknolojiyi kullanma becerisinin yüksek olmasına rağmen siyasete olan ilgilerinin en düşük seviyede olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁹ Bu durumda da dijital demokrasi uygulamalarının etkilerinin tam olarak anlaşılabilmesi için daha büyük çapta dönüşümlere ihtiyaç duyulmaktadır.¹¹⁰ Buna göre gençlerin

¹⁰⁵Demokrasilerde kararların kolektif olarak alınmasında buna konun olan her bireyin yararının öngörülebilir sınırlar içerisinde doğru bir şekilde yorumlanması ve bilinmesi gerekmektedir. DAHL, 1989, s.87.

¹⁰⁶E-democracy, 2009, s. 3. Bununla birlikte özellikle Amerikan toplumunda seçmenin adaylar hakkında bilgi edinmek gibi bir kaygı içerisinde olmadığına dikkat çekilmektedir. Buna göre seçmenlerin kişisel refahlarının, iş, ev, tatil gibi durumlarının seçimleri kim kazanırsa kazansın değişmeyeceği gibi bir düşünce ileri sürülmektedir. Yine partiler arasında açık pazar ya da Bill of Rights konusunda tehlike arz edecek ideolojik bir farklılık bulunmamaktadır. SUSMAN, Thomas M. The Good, The Bad, And The Ugly: E-Government and The People's Right to Know, Vital Speeches of the Day Vol. LXVIII, No. 2; Nov. 1, 2001, s. 2. www.law.yale.edu/documents/pdf/Intellectual_Life/CL-OGI-Susman-GoodBadUgly-English.pdf (02.12.2013)

¹⁰⁷MURDOCK, Graham, GOLDING, Peter Information Poverty and Political Inequality: Citizenship in The Age of Privatized Communications, Journal of Com-Munication. Vol. 39, 1989, s. 180-193.

¹⁰⁸Bu noktada internete erişimin bir tuşa tıklamak ve bilgileri öğrenmek gibi basit bir görünümü bulunmasına rağmen parlamentoyu ilgilendiren kritik öneme sahip konularda gerekli teknik alt yapının, iyi yönetimin ve becerinin nasıl sağlanacağı konusunda bir netlik bulunmamaktadır. GRIFFITH, Jeffrey, (İç) SOBACI, Mehmet Zahid, E-Parliament and ICT-Based Legislation: Concept, Experiences and Lessons, Hershey, 2012, s. xiv.

¹⁰⁹E-democracy, 2009, s. 3.

¹¹⁰E-democracy, 2009, s. 4. Kanada da yapılan bir araştırmaya göre 2000 seçimlerinde oy kullanmayanların %32,9'u iş yoğunluğundan oy kullanamadıklarını ifade etmişlerdir. Yine bu kişilerin %21,7'si sorulan soru üzerinde internette oy kullanma imkânı bulunsaydı büyük bir ihtimalle oy kullanabileceklerini dile getirmişlerdir. Böyle bir durumda da yapılan he-

oy kullanmalarıyla ilgili yapılan çalışmalar gelişmiş demokrasilerde gençlerin oy verme oranının düşük olduğunu göstermektedir. Örneğin ABD’de 2000 yılı seçimlerinde 18-24 yaş arası gençlerin oy verme oranı %36 ile diğer yaş gruplarına göre en düşük seviyede gerçekleşmiştir. Bu noktada 2000 seçimleri için en yüksek oy verme oranı %73 oranı ile 65-74 yaş aralığında gerçekleşmiştir. 2004 seçimlerindeyse partilerin, gençlerin oy kullanmaları üzerinde yoğun kampanyaları üzerine¹¹¹ bu oran %47’ye çıkabilmiştir.¹¹² 2001 yılında İngiltere’de genel seçimlerde gençlerin oy verme oranı %39 olarak gerçekleşmiştir.¹¹³ Bununla birlikte 2005 seçimlerinde oy verme oranı önemli bir şekilde artış göstermesine rağmen gençlerin oy verme oranı %37 olarak gerçekleşmiştir.¹¹⁴ Kanada’da 58 yaş ve üstü seçmenin seçimlere katılım oranı %80’e ulaşırken, 18-20 yaş arası gençlerin oy verme oranı ise %22,4 olarak gerçekleşmiştir.¹¹⁵ Bununla birlikte son yirmi yılda genel seçimlerin yanı sıra yerel seçimler ve AB seçimlerindeki düşüşe rağmen gençlerin oy oranında yaşanan bu düşüşlerin devam edeceğini söylemek erken bir söylem olarak değerlendirilmektedir.¹¹⁶

Öte yandan siyasi hakların kullanımı demokratik gelenekler ve anayasa ile derinden bağlantılıdır. Bu bakımdan siyasi hakların uygulanması ve kabul edilebilirliği bunlara duyulan saygı, güven ve bu konudaki temel ilkelerin korunmasına bağlı olarak gerçekleşmektedir.¹¹⁷ Bu durumda da e-seçim uygulamaları kapsamında siyasi hakların kullanımının günlük bir aktivite tarzı ya da sıradan bir internet uygulaması şeklinde algılanmayacak olması genel olarak bilinen bir gerçekliktir. Diğer yandan siyasi katılımın

---

saplamalar internetten oy kullanımının toplamda katılım oranını %2.82 oranında artıracığını göstermektedir. PAMMETT, Jon H, LeDUC, Lawrence, Explaining the Turnout Decline in Canadian Federal Elections: A New Survey of Non-voters, 2003, s. 58-59. www.elections.ca/res/rec/part/tud/TurnoutDecline.pdf (07.12.2013)

¹¹¹ Buna karşın Avustralya ise zorunlu oy ve oy kullanmayanlara karşı sıkı yaptırımlar uygulamakla genç seçmenlerin oy oranında yüksek düzeyde bir artış sağlamayı hedeflemektedir. PRINT, Murray, Citizenship Education and Youth Participation in Democracy British Journal of Educational Studies, Vol. 55, No. 3, 2007, s. 329.

¹¹² LOPEZ, Mark Hugo, KIRBY, Emily, SAGOFF, Jared, The Youth Vote in 2004, Centre for Information and Research on Civic Learning and Engagement. www.civicyouth.org/PopUps/FactSheets/FS_Youth_Voting_72-04.pdf (07.12.2013)

¹¹³ Election 2001: The Official Results, London, The Electoral Commission, 2001.

¹¹⁴ Vote 2005, A Review of Social and Academic Research in to Voting at UK Parliamentary General Elections, London, The Electoral Commission, 2005.

¹¹⁵ PAMMETT, LeDUC, www.elections.ca/res/rec/part/tud/TurnoutDecline.pdf (07.12.2013)

¹¹⁶ PRINT, 2007, s. 329.

¹¹⁷ MITROU, GRITZALIS, KATSIKAS, QUIRCHMAYR, 2003, s. 44.

dijital demokrasi uygulamaları yoluyla arttırılacak olması eşitlik ilkesinin gerçekleşmesi bakımından da son derece önemlidir. Buna göre siyasi sisteme katılım bakımından eşitlik sağlanamazsa sistem içerisinde aktif olan kişiler aktif olmayan bireyler karşısında siyasi menfaat bakımından daha büyük bir paya sahip olacaklardır.¹¹⁸ Bu bakımdan eşitsizliğin giderilmesi siyasi katılımın arttırılması ve siyasi beklentilerin aynı oranda karşılanması neticesinde daha az seviyelere indirilebilecektir.

SONUÇ

Dijital demokrasi konusu günümüz demokrasi uygulamaları bakımından yenilik doğurucu bir etkiye sahip olmakla birlikte beraberinde bazı tartışmalara da neden olmaktadır. Dijital demokrasi uygulamalarını kısaca BİT'nin demokrasi içerisinde kullanımı şeklinde ifade edebiliriz. BİT'nin demokratik amaçlarla kullanımı farklı anlamlar taşımaktadır. Buna göre demokrasi içerisinde siyasi faaliyetlerin daha geniş kitlelere yayılımı, yasama ve yürütme faaliyetlerinde doğrudan halka başvurabilme gibi imkânların sağlanabilmesi alınan kararlarda demokratik meşruluğun artması bakımından son derece önemlidir. Bu noktada egemenliğin doğrudan halk tarafından kullanılmasına imkân verilebilecektir. Bu bakımdan artık doğrudan demokrasinin sadece teori aşamasında kalmayıp, uygulanabilir olması söz konusu olabilecektir. Bu nedenle de doğrudan demokrasiyi günümüzde dijital demokrasi ile eş anlamlı olarak kullanmak mümkün olabilecektir. Bu durumda yukarıda bahsi geçen dijital uygulamalar, bununla ilgili olarak ortaya çıkan sorunlar ve çözüm yolları birlikte ele alındığında dijital demokrasinin sistemli ve uygulanabilir bir teori olarak ele alınması mümkün hale gelecektir. Örneğin ülke genelindeki seçimlerde uygulanan ve bu yönüyle bilinen ilk örnek olan Estonya elektronik seçimlerinde elektronik imza kartı, onay sistemi gibi güvenlik önlemlerinin başarıya ulaşmış olması bu tür uygulamalar açısından olumlu bir örnektir. Bu tür örneklerin incelenmesi ortaya çıkacak sorunların çözümü bakımından son derece önemlidir. Zira hayatın her alanında yaşanan teknolojik ilerlemeler ve BİT'nin toplumlarda hızla yayılması, demokrasi ve siyaset kurumu bakımından da bir dönüşümü gerektirecektir. Örneğin yürütmenin kamu politikalarının belirlenmesinde doğru adımları atabilmesi ya da yasamanın kanun yapımında doğrudan toplumun görüşlerine başvurabilecek olması özellikle hukuki alanda bazı düzenlemelerin yapılmasını gerektirecektir. Yine yukarıda incelenen başlıklarda da görüldüğü üzere BİT'nin kullanımı demokrasinin işleyişi bakımından geniş bir alanı etkisi altına almaktadır. Örneğin sosyal medya araçlarının veya internet günlüklerinin (blog) ortaya

---

¹¹⁸BEST, KRUEGER, 2005, s.185.

çıkışı konuya yeni açılımlar kazandırmaktadır. Bu durum demokratik meşruluk tartışmalarından, siyasi partilerin seçim kampanyalarına, siyasi partilere yapılacak mali yardımdan milletvekillerinin çalışma koşullarına kadar geniş bir alanı etkilemektedir. Buna göre herhangi bir binası, teşkilatı ya da tabelası olmadığı halde sadece internet üzerinden faaliyet gösteren bir siyasi partiye yapılacak mali yardım diğer partiler kadar fazla olmayabilir ya da seçmenlerin bizzat yasama faaliyetlerine katılması suretiyle çıkartılan kanunların demokratik meşruiyeti ve hatta bunların anayasa yargısı yoluyla denetimi dahi farklı şekillerde ele alınabilecektir. Bununla birlikte seçimlerin denetimi ve gözetimi bakımından da teknolojinin kullanılması önemli bir güvence sağlayacaktır. Örneğin elektronik seçim sandıklarının kullanılması bu konudaki güvenlik endişelerini giderecektir. Yukarıda farklı ülkelerdeki örnekleriyle de açıklamaya çalıştığımız gibi günümüzde elektronik oylama, elektronik kampanya ya da siyasi partilerin internet sitelerindeki uygulamaları gibi dijital demokrasiye yönelik uygulamaların klasik demokrasi anlayışına yeni anlamlar yüklediği görülmektedir. Buna göre dijital ortamda karşılaştığımız çoğu uygulama toplumun geneli için büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bu nedenle teknolojinin siyasi hayatı veya demokratik işleyişi etkilememesi düşünülemez. Öyle ki erişim kolaylığı bakımından düşünülecek olursa cep telefonları sayesinde önemli siyasi kararların alınması öncesinde geniş kitlelerin görüşlerine başvurulabilmesi dahi imkân dâhilindedir. Bununla birlikte bu imkânların kullanımı ülkelerin gelişmişlikleriyle de doğrudan ilgilidir. Ancak bu durumda dahi İngiltere gibi gelişmiş teknolojik alt yapıya sahip ülkelerde olduğu gibi her zaman için siyaset ya da demokrasi bakımından olumlu sonuçlar ortaya çıkmayabilir. Örneğin gençlerin interneti yoğun olarak kullanıyor olmaları ile siyasete katılım oranlarında doğrudan bir artış meydana gelmeyebilir. Yani internetin kullanımı ile siyasi katılım arasında bir doğru orantı kurmak mümkün gözükmemektedir. Tüm bunlara rağmen demokrasi, siyaset ve teknoloji arasındaki ilişki bakımından demokrasi adına yeni bir yaklaşımın söz konusu olacağı ifade edilebilir. Özellikle ülkemizde engelli vatandaşlarımız için büyük kolaylık sağlayacak olan elektronik seçim uygulamalarının kullanımına yönelik çalışmalar açısından yukarıda değindiğimiz örnekler faydalı olabilir. Bu anlamda diğer ülkelerin sahip oldukları deneyimlerin, ortaya çıkan sorunların ve çözüm yollarının bilinmesi ülkemiz açısından olumlu bir etki doğuracaktır. Buna göre ülkemizdeki muhtemel uygulamalar bakımından da en önemli sorun güvenliğin sağlanarak manipulelerin önüne geçilmesi olacaktır. Yeterli güvenceler sağlanmak şartıyla dijital demokrasi uygulamalarına başvurulacak olması ülkemiz açısından da demokrasi adına önemli bir kazanım olacaktır.

KAYNAKÇA

ALVAREZ, R. Michael, HALL, Thad E. TRECHSEL, Alexander H. Internet Voting in Comparative Perspective: The Case of Estonia, Political Science and Politics, Vol. 42, No. 3, 2009, s. 503.

BEST, Samuel J. KRUEGER, Brian S. Analyzing the Representativeness of Internet Political Participation, Political Behavior. Vol. 27, No. 2, 2005, s.185.

BISHOP, Matt, WAGNER David, Risk of E-voting, Communications of the Association for Computing Machinery, Vol. 50, No. 1, 2007, s.120.

BOCHSLER, Daniel, Can Internet voting increase political participation? Remote electronic voting and turnout in the Estonian 2007 parliamentary elections, Internet and Voting, Conference Paper, Fiesole, 3-4 June 2010, s.2. (www.eui.eu/Projects/EUDO-PublicOpinion/Documents/bochslere-voteeui2010.pdf, erişim 10 Kasım 2013)

BRADY, Henry, RICHARD, Johnston, SIDES, John, The Study of Political Campaigns, s. 2, <http://home.gwu.edu/~jsides/study.pdf> 15 Aralık 2013.

BRAUN, Nadja, Switzerland: External Voting in a Federal State with Direct Democracy, s.230. (http://www.idea.int/publications/voting_from_abroad/upload/chap10-switz.pdf erişim, 11 Aralık 2013.)

BROX, Brian, SHAW, Daron, Political Parties, American Campaigns and Effects on Outcomes, (Ed) KATZ Richard, CROTT, William (İç) Handbook of Party Politics, London, 2006, s. 153.

DAHL, Robert, Democracy and its Critics, New Haven, 1989.

Department of Economic and Social Affairs, United Nations E-Government Survey 2012 E-Government for the People, 2012, s. 43.

DIJK, Jan, A.G.M. van, Digital Democracy: Vision and Reality, s.1. (http://www.utwente.nl/gw/vandijk/research/itv/itv_plaatje/Digital%20Democracy%20Vision%20and%20Reality.pdf, erişim 15 Aralık 2013)

E-democracy, Parliamentary Office of Science and Technology, Postnote, Number 321, January, 2009, s.1

Electoral Commission, Key Issues and Conclusions, May 2007 Electoral Pilot Schemes, August 2007.

Election 2001: The Official Results, London, The Electoral Commission, 2001.

E-voting Polls, [www.ec.europa.eu/ipg/ services/interactive_services/evoting-polls/#section_5](http://www.ec.europa.eu/ipg/services/interactive_services/evoting-polls/#section_5) (04.12.2013)

Federal Council, Bericht über den Vote Électronique. Chancen, Risiken und Machbarkeit elektronischer Ausübung politischer Rechte vom 9. Januar 2002, BBl 2002 645, s. 651. Nakl. GERLACH, GASSER, s.3.

FERNÁNDEZ, Rosa M, GONZÁLEZ, Esther, José Manuel VERA, The Electoral Legislation of The Basque Autonomous Community Regarding Electronic Vote (Ed.) KRIMMER, Robert (İç) Electronic Voting, Bregenz, 2006, s. 71.

FILHO, José Rodrigues, ALEXANDER, Cynthia J. BATISTA, Luciano C. E-Voting in Brazil - The Risks to Democracy, (Ed.) KRIMMER, Robert (İç) Electronic Voting, Bregenz, 2006, s. 85.

FUGLSANG, Lars, IT and Senior Citizens: Using the Internet for Empowering Active Citizenship, Science, Technology, & Human Values, Vol. 30, No. 4, 2005, s. 493.

GERLACH, Jan, GASSER, Urs, Three Case Studies from Switzerland: E-Voting, Berkman Center Research Publication, 2009, s.12.

GIBSON, Rachel, CANTIJOCH, Marta, WARD, Stephen, “Citizen participation in the e-campaign”, (İç) Gibson, R., Williamson, A. Ward, S. (Eds.) The internet and the 2010 election. Putting the small ‘p’ back in politics? London: Hansard Society, 2010, s. 11-12. (<http://drupals.humanities.manchester.ac.uk/ipol/sites/default/files/newdocs/ChapHansard.pdf>, erişim 15 Aralık 2013)

Global Parliamentary Report, The changing nature of parliamentary representation, Inter-Parliamentary Union, United Nations Development Programme, Geneva - New York, 2012, s.53.

GRIFFITH, Jeffrey, (İç) SOBACI, Mehmet Zahid, E-Parliament and ICT-Based Legislation: Concept, Experiences and Lessons, Hershey, 2012, s. xiv.

HAGEN, Martin, Digital Democracy and Political Systems, (edit): HACKER, Kenneth, DIJK, Jan van, Digital Democracy: Issues of Theory and Practice, Clifornia, 2000, s. 54.

HC Deb, 23 October 2008, col 559W. Nakl. E-democracy, s.2.

History of the Minnesota Electronic Democracy Project (www.isoc.org/inet96/proceedings/e9/e9_1.htm, erişim 25 Kasım 2013)

HOWE, Catherine, Digital Democracy Building New Relationships With The Public – An APCC Guide, London, 2012, s.6.

LAU, Richard, SIGELMAN, Lee, ROVNER, Ivy Brown, The Effects of Negative Political Campaigns: A Meta-Analytic Reassessment, The Journal of Politics, Vol. 69, No. 4, 2007, s. 1176.

LIJPHART, Arend, Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma. American Political Science Review, Vol. 91, 1997, s. 1.

MADISE, Ülle, MARTENS, Tarvi, E-voting in Estonia 2005. The First Practice Of Country-Wide Binding Internet Voting in the World, (Ed) KRIMMER, Robert (İç) Electronic Voting, Bregenz, 2006, s. 15.

LOPEZ, Mark Hugo, KIRBY, Emily, SAGOFF, Jared, The Youth Vote in 2004, Centre for Information and Research on Civic Learning and Engagement. (www.civicyouth.org/PopUps/FactSheets/FS_Youth_Voting_72-04.pdf, erişim 07 Aralık 2013)

Minnesota e-Democracy Survey, (www.e-democracy.org/research/edemsurvey2002-jakobjensen.pdf, erişim 25 Kasım 2013)

MITROU, Lilian , GRITZALIS, Dimitris, KATSIKAS, Sokratis , QUIRCHMAYR, Gerald , Electronic Voting: Constitutional and Legal Requirements, and Their Technical Implications, (Eds) GRITZALIS, Dimitris, (İç) Secure Electronic Voting, Springer US, 2003, s.43.

Modernisation of the House of Commons.Report, Modernisation Committee, First Report of Session, 2004.

MURDOCK, Graham, GOLDING, Peter Information Poverty and Political Inequality: Citizenship in The Age of Privatized Communications, Journal of Com-Munication. Vol. 39, 1989, s. 180-193.

Open Rights Group, May 2007 Election Report, June 2007.

PAMMETT Jon H, LeDUC, Lawrence, Explaining the Turnout Decline in Canadian Federal Elections: A New Survey of Non-voters, 2003, s. 58-59. (www.elections.ca/res/rec/part/tud/TurnoutDecline.pdf, erişim 07 Aralık 2013)

PETERS, Guy, Institutional Theory in Political Science, The New Institutionalism, London, 2005, s. 18.

PRINT, Murray, Citizenship Education and Youth Participation in Democracy British Journal of Educational Studies, Vol. 55, No. 3, 2007, s. 329

SARTORİ, Giovanni, (Çev. BATUŞ, Gül, ULUKAN, Bahar) Görmenin İktidarı, Homo Videns: Gören İnsan, İstanbul, 2004, s.85.

SCOTT, Richard, The Adolescence of Institutional Theory, Administrative Science Quarterly. Vol. 32, No. 4, 1987, s. 493.

SOBACI, Mehmet Zahid, E-Parliament and ICT-Based Legislation: Concept, Experiences and Lessons, Hershey, 2012, s. xv.

Summary of the Problem with Electronic Voting, www.verifiedvoting.org/wp-content/uploads/downloads/2013/11/summary31.pdf (16.11.2013) (Electronic Voting).

SUNSTEIN, Cas, Infotopia. How Many Minds Produce Knowledge. Oxford, 2008, s. 10.

SUROWIECKI, J. The Wisdom of Crowds: Why the Many Are Smarter Than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economies, Societies and Nations. New York, 2004.

SUSMAN, Thomas M. The Good, The Bad, And The Ugly: E-Government and The People's Right to Know, Vital Speeches of the Day Vol. LXVIII, No. 2; Nov. 1, 2001, s. 2. (www.law.yale.edu/documents/pdf/Intellectual_Life/CL-OGI-Susman-GoodBadUgly-English.pdf, erişim 02 Aralık 2013)

Transformational Government, Enabled by Technology, CM6683, November, 2005.

UK Parliament Procedure Committee, First Report of Session 2007-08, e-Petitions, HC 136.

Vote 2005, A Review of Social and Academic Research in to Voting at UK Parliamentary General Elections, London, The Electoral Commission, 2005.

WILLIAMSON, Andy, MILLER, Laura, FALLON, Freddy, Behind the Digital Campaign, Hansard Society, 2010, s. 1.

World e-Parliament Report 2012, Global Centre for ICT in Parliament is administered by the Division for Public Administration and Development Management of the United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2012, s.195.

ZAVESTOSKI, Stephen, SHULMAN, Stuart, SCHLOSBERG, David, Democracy and the Environment on the Internet: Electronic Citizen Participation inRegulatory Rulemaking , Science, Technology, & Human Values, Vol. 31, No. 4, 2006, s. 383.

İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.e2d-international.org/2011/11/23/partido-de-internet-pdi-runs-for-spanish-congress/> 22 Aralık 2013

<http://www.e2d-international.org/2011/11/23/partido-de-internet-pdi-runs-for-spanish-congress/> 22 Aralık 2013

<http://alexandrasamuel.com/netpolitics/studentsites/classsites/MitchHooker/benefits.html>, erişim 14 Aralık 2013.

<http://www.official-documents.gov.uk/document/cm66/6683/6683.pdf> erişim 12 Aralık 2013.

http://www.admin.ch/ch/e/rs/161_1/a4.html erişim 11 Aralık 2013.

<http://www.admin.ch/ch/e/rs/1/101.en.pdf> erişim 11 Aralık 2013.

www.admin.ch/ch/e/rs/161_1/a6.html, erişim 04 Aralık 2013

www.avaaz.org/tr/about.php, erişim 29 Kasım 2013

www.blogs.e.gov.kz/